Planiranje financijske budućnosti pojedinca

Radović, Marina

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Economics and Business / Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:148:872077

Rights / Prava: Attribution-NonCommercial-ShareAlike 3.0 Unported/Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 3.0

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Repository / Repozitorij:

REPEFZG - Digital Repository - Faculty of Economcs & Business Zagreb

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Preddiplomski stručni studiji Računovodstvo i financije

Marina Radović

PLANIRANJE FINANCIJSKE BUDUĆNOSTI POJEDINCA

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, rujan 2022.

Sveučilište u Zagrebu

Ekonomski fakultet

Preddiplomski stručni studiji Računovodstvo i financije

PLANIRANJE FINANCIJSKE BUDUĆNOSTI POJEDINCA

ZAVRŠNI RAD

Marina Radović, 0067531228

Mentor: Izv. prof. dr. sc. Dajana Barbić

Zagreb, rujan 2022.

Marina Radović

Ime i prezime studenta/ice

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je **završni rad**, isključivo rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu, a što pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Student/ica:

U Zagrebu,_____ _____

(potpis)

SADRŽAJ

1. UVOD 1

1.1. Predmet i cilj istraživanja 1

1.2. Izvori podataka i metode istraživanja 1

1.3. Struktura rada 1

2. UPRAVLJANJE OSOBNIM FINANCIJAMA 3

2.1. Pojmovno određenje uspješnog upravljanja osobnim financijama 5

2.2. Načela upravljanja osobnim financijama 6

2.3. Faze planiranja osobnih financija 9

2.4. Sigurna financijska budućnost kao cilj upravljanja osobnim financijama 12

3. KREIRANJE OSOBNOG FINANCIJSKOG PLANA 14

3.1. Osobni proračun 14

3.2. Planiranje štednje i ulaganja 17

3.3. Odgovorno zaduživanje 19

3.4. Upravljanje financijskim i makroekonomskim rizicima 20

3.5. Planiranje osobnih financija u različitim životnim etapama 22

4. ANALIZA PLANIRANJA FINANCIJSKE BUDUĆNOSTI GENERACIJE X 25

4.1. Opis istraživanja 25

4.2. Rezultati 25

5. ZAKLJUČAK 43

POPIS LITERATURE 46

POPIS SLIKA, TABLICA, GRAFOVA 50

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj istraživanja

Ovaj završni rad obrađuje temu planiranja financijske budućnosti pojedinca, odnosno procese koji prethode donošenju informiranih i uspješnih financijskih odluka.

Cilj rada je identificirati faze planiranja osobne financijske pozicije te pojmovno odrediti koncept planiranja i upravljanja osobnim financijama. Također, u radu se istražuju i potencijalni financijski i makroekonomski rizici koji utječu na financijsku situaciju i planiranje osobnih financija pojedinca.

1.2. Izvori podataka i metode istraživanja

U radu su korišteni sekundarni izvori podataka prikupljeni iz domaće i strane, znanstvene i stručne literature, relevantnih internetskih stranica i dostupnih baza podataka. Također, korišteni su i primarni podaci prikupljeni korištenjem anketnog upitnika na uzorku snježne grude među pripadnicima Generacije X. Korištene su sljedeće metode istraživanja: metoda deskripcije, sinteze, analize, klasifikacije, indukcije i dedukcije.

1.3. Struktura rada

Rad je podijeljen u pet međusobno povezanih poglavlja. Nakon uvoda, u drugom poglavlju dano je pojmovno određenje upravljanja osobnim financijama. U sklopu ovog poglavlja obrađena je tema uspješnosti upravljanja osobnim financijama, načela upravljanja osobnim financijama, kao i faze planiranja osobnih financija. Konačno, u sklopu ovog poglavlja dano je pojmovno određenje sigurne financijske budućnosti kao cilja upravljanja osobnim financijama.

U trećem poglavlju obrađene su odrednice osobnog proračuna, planiranje štednje i ulaganja, kao i odgovorno zaduživanje. Osim toga, u sklopu ovog poglavlja identificirani su financijski i makroekonomski rizici koji utječu na planiranje osobnih kao i učinak životne dobi na kreiranje

osobnog financijskog plana. U četvrtom poglavlju provedena je analiza planiranja financijske budućnosti Generacije X.

Posljednje poglavlje je zaključak u kojem su izneseni najvažniji nalazi provedene analize.

2. UPRAVLJANJE OSOBNIM FINANCIJAMA

Financijski stručnjaci se slažu da, iako ljudi danas imaju mnogo više novca nego prije nekoliko generacija, količina znanja o tome kako upravljati tim novcem nije pratila taj napredak (Fogarty, 2012.).

U ljudskoj je prirodi željeti lijepe stvari i uživati u dobrom životu. U društvu i sustavu koje zahtijeva trenutačno ispunjenje, zahtjeva snagu karaktera i osobnu disciplinu da se odupre tim pritiscima i iskušenjima ako ih osoba ne može priuštiti. Adekvatno upravljanje novcem predstavlja važan dio postizanja dugoročnih ciljeva pojedinca te uspjeha i sreće. To je životna vještina koju većina uči s vremenom i svakako iz nužnosti. Rano usvajanje ove životne vještine daje osobi kontrolu, povećava mogućnosti, smanjuje stres i neizvjesnost te promiče dobro zdravlje i, općenito, dobrobit. Upravljanje novcem uključuje stvari kao što je kontrola osobnih financija i život unutar svojih mogućnosti, štednja za kratkoročne i dugoročne ciljeve, preuzimanje kontrole nad svojom financijskom situacijom i postojanje realnog plana za otplatu dugova (Fontinelle, 2022.).

Upravljanje osobnim financijama predstavlja ključnu komponentu da novac pojedinca „radi u njegovu korist“. Osim toga, upravljanje osobnim financijama vodi svakog pojedinca da živi boljim životom. Što je osoba uspješnija u upravljanju osobnim financijama, to će njezin život biti bolji, ili odmah, ili s vremenom. Prvi i najvažniji korak koji netko mora poduzeti kako bi planirao i upravljao svojim osobnim financijama jest izrada osobnog proračuna. Proračun predstavlja akt kojim se procjenjuju prihodi i primici te utvrđuju rashodi i izdaci za proračunsku godinu, a sadrži i projekciju prihoda i primitaka te rashoda i izdataka za sljedeće dvije godine (Proračun, nd). Nadalje, razlika između osobnog proračuna pojedinca i proračuna, primjerice, jedinice lokalne samouprave, jest u tome što pojedinac svoj osobni proračun dobrovoljno prikaže kako bi pojasnio njegovu svrhu, dok jedinica lokalne samouprave za to ima zakonsku obvezu (Proračun, nd). Proračun je koristan jer doprinosi boljem upravljanju novcem što opet doprinosi njegovoj uštedi, a osim toga, proračun pomaže i da se ostane na pravom putu u postizanju ciljeva uštede. Izrada proračuna počinje s mjesečnim prihodom pojedinca koji uključuje plaću, potencijalni prihod od najma imovine, i sve prihode koji dolaze na mjesečnoj bazi. Nakon što je jasno koliko je novca zarađeno, sljedeći korak podrazumijeva potrošnju. Potrebno je pratiti svaki pojedinačni izdatak. Rashodi je moguće podijeliti u tri kategorije (Rakoczy, 2022.):

- fiksni troškovi koji uključuju godišnje stanovanje, osiguranje, otplata kredita za vozilo;
- varijabilni troškovi koja se mijenjaju iz mjeseca u mjesec, poput namirnica, popravka vozila i sl.;
- diskrecijski troškovi koji uključuju potrošnju na odjeću, zabavu, knjige, izvannastavne aktivnosti djece, i zdravstvene račune.

Nakon što se navedeno zbroji, osoba će svakako imati jasniju sliku o rashodima i izdacima.

Dakle, nakon što pojedinac dobije uvid u svoje prihode i rashode, odnosno svoj novčani tok, svakako mu je lakše upravljati svojim novcem, jer ima uvid u to koliko novca uprihodi i potroši na razini jednog mjeseca. Novčani tok, time, predstavlja iznos novca koji „kola“ kroz „ruke“ pojedinca unutar određenog perioda (Moj bankar, nd). Ako su rashodi veći od prihoda, onda je potrebno smanjiti troškove ili pak povećati prihode. Ukoliko se osoba opredijeli za smanjenje troškova, možda je najbolje početi smanjivati diskrecijske troškove i promijeniti stil života tako da osoba počne trošiti manje od onoga što zaradi (Fogarty, 2012.). Kad su rashodi osobe veći od njezinih prihoda, onda je ta osoba automatski u dugu. Potrebno je toga biti svjestan i početi poduzimati korake na vrijeme prije nego što bude kasno.

Sljedeći korak podrazumijeva štednju. Postoji nepisano pravilo da bi svaki pojedinac trebao mjesečno uštedjeti najmanje 10% do 15% svojih ukupnih prihoda (Munohsamy, 2015.). Iako se ponekad čini da, nakon što osoba riješi sve financijske obveze, ne ostaje suviše prostora za štednju, ključno je da se štednja ipak ostvari, prije svega za sigurnost koliko dođe do hitnih situacija na koje je nužno potrebno reagirati.

Većina ljudi prvo troši, a tek potom štedi. Međutim, tajna uspješne štednje jest u tome da pojedinac “uplati prvo sebi”, a tek potom rješava ostatak financijskih obveza (Munohsamy, 2015.). Budući da bi osoba, kako je istaknuto, trebala uštedjeti oko 10% do 15% svog prihoda, onda je potrebno izračunati iznos tog postotka izražen u novcu i prebaciti ga na štednju na poseban bankovni račun odmah nakon primitka plaće svaki mjesec (Fogarty, 2012.). Ako se prvo štedi, onda na kraju mjeseca nije potrebno ostaviti neku svotu novca za štednju. Drugim riječima, ukoliko osoba na početku mjeseca (ili kad primi plaću), uplati iznos od 10% svoje plaće i tretira to kao i druge financijske obveze (poput plaćanja režija), tada je na početku riješila sve obaveze (uključujući štednju), i ostatak mjeseca sve što joj je ostalo na raspolaganju može potrošiti. Dakle, primjenjuje se obrnuti princip, umjesto pristupa kojim osoba podmiruje financijske obveze, i troši za potrebe života (uključujući i stavke koje nisu nužne), i potom, što

ostane nepotrošeno ide u štednju, štednja se obavi zajedno s preostalim financijskim obavezama, i pojedinac ostatak mjeseca slobodno troši sredstva koja ima na raspolaganju.

Nastavno na sve navedeno, nužno je da pojedinac osvijesti na koji način točno pristupiti uspješnom upravljanju osobnim financijama. U teoriji, ostvarivanje štednje od 10% do 15% svojih ukupnih prihoda djeluje kao vrlo mudra odluka, i ona to svakako i jest, no u praksi, a naročito ako se uzme za primjer život u zemljama nižeg životnog standarda, to se često pokaže kao izazovna i za neke čak i teško ostvariva mogućnost.

2.1. Pojmovno određenje uspješnog upravljanja osobnim financijama

Financijsko upravljanje podrazumijeva rukovanje financijskom situacijom pojedinca na odgovoran način za postizanje financijske neovisnosti (Mitchell, 2011.). Usmjereno je na učinkovito upravljanje novcem u svim područjima života.

Osobni financijski menadžment uključuje planiranje i upravljanje vlastitim novčanim sredstvima. Osobni financijski menadžment predstavlja proces kontrole prihoda i organiziranja rashoda kroz detaljan financijski plan. Naučiti pratiti novac koji dolazi i prilagoditi korištenje tog novca prema troškovima omogućava sustavnost i organiziranost u korištenju prihoda (Munohsamy, 2015.).

Uspješnost u upravljanju osobnim financijama podrazumijeva da pojedinac razmišlja na način da njegov novac prvenstveno njemu služi na korist, a potom svemu ostalome što smatra nužnim. Važno je za istaknuti da na financijsko ponašanje pojedinca, kako ističu Ivanov, Barbić i Razum (2017.), utječu tri važna čimbenika:

- ekonomski čimbenici, koji uključuje primanja, troškove i sl.;
- socio-demografski čimbenici, koji podrazumijeva obiteljske prilike, spol, dob, okruženje pojedinca i sl.; i
- psihološki čimbenici, koji uključuju osjećaje i stavove pojedinca.

Uzimajući u obzir navedeno, potrebno je podcrtati izrazito važnu ulogu koju, u kontekstu planiranja financija i općenitog financijskog ponašanja pojedinca, imaju osobni stavovi i osobne vrijednosti pojedinca (Webb, 2021.). Naime, upravo one određuju prioritete pojedinca i uvelike utječu na njegovo ponašanje, pa tako i na financijski odraz pojedinca. Osim toga, osobne vrijednosti su usko povezane i sa postavljanjem financijskih ciljeva. Koliko će ti ciljevi biti uspješni, svakako u mnogočemu ovisi o samom pojedincu i njegovom setu postavljenih

prioriteta (Goalry, nd). Postavljanjem ciljeva lakše se donose i provode odluke. Ciljevi bi, svakako, trebali biti čim detaljniji i jasniji kako bi i njihovo ostvarenje bilo lakše, mjerljive i uspješnije. Potrebno je da pojedinac može pružiti odgovor na pitanje koji je točno plan, kako će se provesti, unutar kojeg vremenskog perioda, kako će se mjeriti njegovo izvršenje i uspješnost, je li plan realističan u njegovoj izvedbi i sl.

Svakako, potrebno je istaknuti i da u procesu postavljanja i realiziranja financijskih ciljeva pojedinca znatno pomažu određena načela, koja olakšavaju kreiranje i realizaciju financijskog plana pojedinca.

2.2. Načela upravljanja osobnim financijama

Kako bi osoba adekvatno planirala svoje osobne financije, postoje neka načela koja može pratiti, a koja omogućavaju lakšu provedbu svojih (financijskih) planova. Različiti izvori, navode različita načela. Naime, u nekim izvorima navodi se veći broj načela, dok u nekim drugima tek nekoliko. No, suština ostaje ista, svi oni sažimaju, u većem ili manjem omjeru, ono što je važno i čega bi se osoba trebala držati ukoliko želi adekvatno rukovati svojim financijama i planirati si sigurno umirovljenje u kojem će moći uživati oslanjajući se na financije koje je tijekom života zaradila i uštedila.

Postoje 4 temeljna načela upravljanja osobnim financijama (FOI nd):

1. Načelo kontinuiteta,
2. Načelo stabilnosti,
3. Načelo racionalnosti,
4. Načelo likvidnosti.

Kad je riječ o načelu kontinuiteta, ono ukratko znači da svo znanje koje je osoba stekla kroz život i osobne interakcije nisu bili uzaludni te da je financijska pozicija pojedinca ojačala upravo zbog tog kontinuiteta iskustva, znanja i osobnih odnosa, odnosno interakcija. U kontekstu poslovanja, primjerice, ovo načelo upućuje da je poslovanje subjekta trajna aktivnost (Gonana Božac, 2002.).

Načelo stabilnosti podrazumijeva sposobnost održavanja određene razine financijske sigurnosti tijekom vremena. Dakle, to znači imati čvrste temelje financijskih navika, vještina i ušteđevina koje će osobu zaštititi od životnih (financijskih) nesigurnosti. Kako bi se adekvatno primijenilo načelo stabilnosti, potrebno je da osoba posjeduje čitav niz dobrih navika i vještina upravljanja novcem. Potrebno je uložiti puno truda za izgradnju ovog temelja, uključujući projekciju osobnog proračuna, redovitu štednju, mudro ulaganje, ali i informiranje o osobnim financijama. Ovo načelo ukazuje na potrebu odabira optimalne odluke, a naročito uzimajući u obzir okruženje u kojem su promjene veoma brze te je time i nužno postavljati ciljeve koji će osigurati prosperitet (Gonana Božac, 2002.). Primijeniti načelo stabilnosti podrazumijeva da osoba stekne financijsku stabilnost koja joj stvara osjećaj sigurnosti u njezinu financijsku situaciju. Dakle, stabilnost podrazumijeva mogućnost podmirenja računa, nepostojanje dugova, postojanje financijskog fonda za budućnost, kao i postojanje fonda za nepredviđene i hitne potrebe, odnosno situacije.

Načelo racionalnosti ogleda se u racionalnom vođenju financijske situacije pojedinca. Dakle, omjer prihoda i rashoda valja biti racionalan, na način da se jedno oslanja na drugo i da se vodi računa da se ne troši više negoli se uprihodi. Osim toga, načelo racionalnosti može se ogledati i u težnji pojedinca da u određenom vremenskom periodu ostvari čim veću štednju uz čim manje ulaganja. Racionalnost se povezuje s efikasnošću, a efikasnost podrazumijeva postizanje ciljeva „raditi stvari na pravi način“, što se može izraziti odnosom inputa i outputa, dakle, ulaganje i štednje (Gonana Božac, 2002.).

Načelo likvidnosti podrazumijeva lakoća, odnosno jednostavnost s kojom se imovina može pretvoriti u gotov novac bez utjecaja na njegovu tržišnu cijenu. Što je kraće vrijeme potrebno za pretvaranje imovine u gotovinu, to je imovina likvidnija. Također, što je niži trošak usluge pretvaranja imovine u gotov novac, to je ona likvidnija. U slučaju nepredviđenih situacija u životu i nekih hitnih okolnosti, likvidnost je izrazito važna. Mogućnost pretvaranja imovine ili vrijednosnih papira u gotov novac bi moralo biti načelo kojim će se povoditi svaka osoba koja adekvatno planira svoje financije. Uz ovo načelo vezan je i pojam solventnosti, odnosno mogućnost plaćanja dospjelih obveza u roku (Gonana Božac, 2002).

U kontekstu načela upravljanja osobnim financijama, od velike je važnosti krenuti educirati djecu i mlade o temi, sa svrhom da budu financijski pismena te da se od ranih dana počnu razmišljati o financijama i budućnosti. Stoga je i jedna od uloga roditelja podučiti djecu tome.

U tablici 1 prikazane su odrednice uspješnog financijskog ponašanja, koja bi se mogla primijeniti i u kontekstu edukacije djece[1] (Three Bearings, n.d).

Tablica 1. Odrednice uspješnog financijskog ponašanja

Načelo	Opis
Svijest o razini primanja	Prije nego što se preuzme obaveza na značajne izdatke, potrebno je procijeniti koliki prihod jest i će biti na raspolaganju
Uplaćivanje/isplaćivanje na vlastiti račun	Prije podmirenja drugih obaveza, svaki mjesec se može odvojiti određeni iznos za „vlastiti račun“, dakle, isplatu sebi. Na taj način se stvara štednja.
Štednja od mladosti	Štednja se dodatno povećava i kamatama na štednju, stoga je dobro početi štedjeti dok je osoba mlada.
Usporedba kamatnih stopa	Potrebno je usporediti više financijskih organizacija (banaka) i njihovu kamatnu stopu kako bi se, u konačnici, odabrala ona koja nudi najbolju vrijednost za novac.
Posuđivanje u količini koja se može i vratiti	Potrebno je biti odgovoran i otplaćivati onoliko koliko je dogovoreno, i sukladno tome, obratiti pozornost na to koliko se osoba može zadužiti.
Budžetiranje	Preporuča se izrada godišnjeg proračuna za utvrđivanje očekivanih prihoda i rashoda, uključujući štednju, što doprinosi da osoba živi unutar svojih mogućnosti.
Visoki prinosi jednaki su visokim rizicima	Potrebno je imati na umu da nitko neće platiti visoke kamate na sigurnu stvar.

[1] Financijska pismenost i shvaćanje važnosti financijskog planiranja trebalo bi započeti još od dječje dobi, svakako, na prilagođen način. Upravo zato navedena tablica prikazuje odrednice uspješnog financijskog ponašanja, koja se mogu primijeniti i u edukaciji djece, kako bi, kad za to dođe vrijeme, uspješnije savladala koncept financijskog planiranja i njegovu primjenu u praksi.

	Diverzifikacija imovine najbolja je zaštita od rizika.
Očekivanja	Ovo se najbolje može pojasniti izjavom da ukoliko nešto zvuči predobro da bi bilo istinito, najvjerojatnije to i jest.
Mapiranje financijske budućnosti	Osoba bi trebala odvojiti vrijeme da odredi svoje financijske ciljeve, zajedno s realnim planom za njihovo ostvarivanje.
Kreditna prošlost jest kreditna budućnost	Kreditni uredi održavaju kreditna izvješća koja bilježe povijest otplate kredita zajmoprimca. Negativne evaluacije u kreditnim izvješćima mogu utjecati na sposobnost pojedinca za zaduživanjem kasnije u životu.
Osiguranje	Poželjno je kupiti osiguranje kako bi osoba izbjegla da financijske probleme uslijed bolesti ili nesreće ili neke druge nepredviđene situacije.

Izvor: Izrada autora prema podacima sa stranice Three Bearings: https://threebearings.com/you-should-know/principles-of-personal-finance.cfm

Navedene odrednice u tablici 1 predstavljaju dobru polaznu točku za edukaciju djece i mladih. Naime, mnoga djeca koja završavaju srednju školu nisu upoznata uopće s konceptom planiranja i upravljanja osobnim financijama. Kod mnogih mladih je to slučaj i nakon završenog fakulteta. Stoga je iznimno važno da roditelji također preuzmu odgovornost edukacije svoje djece o važnosti planiranja financijske pozicije i upravljanja osobnim financijama.

2.3. Faze planiranja osobnih financija

Kao što je već istaknuto, neovisno o tome je li riječ o, primjerice, štednji ili ulaganju, planiranje svakako doprinosi lakšem i transparentnijem donošenju manjih ili većih financijskih odluka.

Proces, odnosno faze financijskog planiranja, mogu se podijeliti na šest temeljnih koraka (Grozdanovska, Bojkovska i Jankulovski, 2017.):

1. Određivanje trenutne financijske situacije – ovaj korak podrazumijeva izradu liste svih stavaka koje su povezane s osobnim financijama. Primjerice, štednja, mjesečni dohodak, mjesečni rashodi, dugovanja i sl. Dobar način za procijeniti troškove jest i redovito praćenje svih troškova na mjesečnoj bazi. Potom, kad se utvrdi financijska situacija, znatno je lakše početi planirati.

2. Razvoj financijskih planova – kako bi se razvili jasni financijski ciljevi, pojedinac svakako treba promisliti o njegovom stavu prema novcu. Primjerice, potrebno je ustanoviti što mu je važnije – trošiti novac sad ili spremati za budućnost? Ukoliko je riječ o mladoj osobi, potrebno je znati želi li se zaposliti po završetku škole ili nastaviti obrazovanje na fakultetu. Osim toga, nužno je da pojedinac razumije razliku između želja i potreba. Potreba je nešto što osoba mora zadovoljiti kako bi opstala, poput vode, hrane, zraka, i slično. Želja je, nasuprot tome, nešto što osoba želi imati ili činiti no o tome joj ne ovisi egzistencija i preživljavanje. Primjerice, ukoliko osoba mora kupiti odjeću jer joj je potrebna, potreba je, dakle, odjeća kako bi imala što za obući, dok bi želja bila usredotočena na baš određenu robnu marku i slično. Ukoliko osoba želiu uštedjeti, može se opredijeliti za jeftiniji komad odjeće ili za jeftiniji oblik prijevoza ili pak nešto treće.

3. Identificiranje opcija koje su na raspolaganju – ukoliko osoba nije upoznata sa svim opcijama koje su joj na raspolaganju, znatno je teže donijeti ispravnu odluku. Primjerice, ukoliko osoba uštedi 500 kuna mjesečno, postoje neke opcije koje su joj na raspolaganju. Pa je tako jedna od opcija da poveća mjesečnu štednju na 700 kuna, ili pak da ne stavlja novac u štednju, nego da ga investira u nešto. Također, može ušteđeni novac iskoristiti za otplatu nekih svojih dugovanja. Konačno, osoba može odlučiti da ne učini ništa od navedenog već nastavi štedjeti 500 kuna, kao i dosad . No, svakako je potrebno imati na umu da bilo koja odabrana opcija nosi određene posljedice, koje, u konačnici, mogu biti više štetne nego korisne za pojedinca i njegov financijski plan.

4. Procjena alternativnih opcija – ovaj korak podrazumijeva procjenu alternativa kao dijela procesa financijskog planiranja. Potrebno je iskoristiti sve izvore financijskih informacija koji su na raspolaganju, odnosno čim više. Također, nužno je procijeniti posljedice i rizike svake odluke koju osoba donese. Kad je riječ o financijskim informacija, od velike je važnosti biti u koraku s socioekonomskim uvjetima budući

da oni mogu imati utjecaja na financijsku poziciju pojedinca. Primjera radi, investicija u određeno poduzeće koje se bavi izradom aluminijske stolarije može djelovati kao dobra poslovna odluka, no ukoliko se osoba informira i dođe do informacije da će na globalnoj razini proizvodnja aluminijske stolarije doživjeti krizu, tada to više možda i nije dobar odabir. Osim toga, u momentu kad se odabere jedna mogućnost, odbace se sve druge, a to donosi određene posljedice. Ne mogu se odabrati sve opcije. Primjerice, ukoliko osoba odluči nastaviti školovanje, ne može se zaposliti na puno radno vrijeme, što će svakako utjecati na njezin budžet. Međutim, odabir uključuje znatno više od samog saznanja što se odbacuje, jer odabirom pojedinac stječe uvid i u to što dobiva. Tako odlaskom na fakultet osoba dobije edukacijsku bazu koja će joj kasnije omogućiti bolje plaćeni posao, što podrazumijeva i bolju financijsku situaciju.

5. Kreiranje i korištenje financijskog akcijskog plana – akcijski plan predstavlja listu načina na koje se mogu postignuti financijski ciljevi. Ukoliko je cilj pojedinca, primjerice, povećati štednju, akcijski plan bi mogao podrazumijevati smanjenje životnih troškova. Ukoliko osoba želi povećati svoj mjesečni prihod, može potražiti dodatni posao ili raditi veću satnicu na postojećem poslu.

6. Kontrola i revizija plana – financijsko planiranje ne prestaje u momentu kad počinje izvršavanje plana. To je proces koji traje i prilagođava se tekućim uvjetima koji su promjenjivi. Osim toga, kako osoba stari, tako se i financije i prioriteti mijenjaju, a time i financijski plan. Stoga je potrebno svake godine pregledati i revidirati plan te ga, u slučaju potrebe, prilagoditi aktualnim okolnostima.

Ovih šest koraka predstavljaju dobar temelj za stvaranje kvalitetnog financijskog plana i time, dobro osmišljene financijske budućnosti. Naravno da ovi koraci ne predstavljaju garanciju za uspješno proveden financijski plan, no umanjuju mogućnost da će se plan u svom tijeku izjaloviti zbog neorganiziranosti, neinformiranosti ili nekih drugih razloga na koje osoba može utjecati.

2.4. Sigurna financijska budućnost kao cilj upravljanja osobnim financijama

Planiranje financijske pozicije neminovno podrazumijeva budućnost, odnosno razradu financijskih planova za neku buduću fazu života pojedinca. Svi financijski planovi u konačnici vode prema finalnoj točki, a ona podrazumijeva umirovljenje osobe. Drugim riječima, planiranje financijske pozicije u budućnosti predstavlja presjek svih navedenih aspekata u prethodnim poglavljima rada, uz malo veći fokus na period umirovljenja.

Sigurno umirovljenje podrazumijeva situaciju u kojoj umirovljeni pojedinac može uživati u zasluženoj mirovini i bez financijskih briga provoditi svoje vrijeme na način koji se njemu sviđa, lišen egzistencijalnih i sličnih problema. Proces planiranja umirovljenja pojedinca podrazumijeva nekoliko ključnih koraka koji uključuju kako osobne stavove i određenja, tako i financijske aspekte koje valja uzeti u obzir. Prema APA Services (nd)[2], koraci koji se tiču osobnih stavova, a koje je potrebno razraditi u kontekstu planiranja osobnih financija u budućnosti uključuju sljedeće:

- potrebno je definirati (pretpostaviti) životni stil koji pojedinac želi imati jednom kad se umirovi,
- potrebno je analizirati svoju trenutnu financijsku situaciju,
- potrebno je odrediti/definirati svoj plan umirovljenja i povremeno ga revidirati,

Osim toga, u kontekstu financijskih aspekata, poželjno je da osoba (APA Services, nd):

- prikupi čim više informacija o štednji za mirovinu,
- odabere fond za mirovinsku štednju koja odgovara njezinim potrebama,
- razmotri druge izvore prihoda,
- uzme u obzir nepredviđene izdatke,
- uzme u obzir druga financijska pitanja.

Definiranje životnog stila u mirovini nužno je jer životni stil svakako utječe i na životne troškove. Osim toga, nužno je razumjeti svoju trenutnu financijsku situaciju kako bi se planirala buduća financijska situacija. Izrađeni plan umirovljenja je nužno povremeno pregledati i

[2] APA Services je američka psihološka udruga koja je razradila financijski plan umirovljenja za profesionalne psihologe.

prilagoditi, upravo zato što su financijski planovi uvijek podložni eksternim, ali i internim faktorima promjene, koji su već prethodno navedeni (APA Services, nd).

Kad je riječ o financijskom aspektu planiranja financija za umirovljenje, poželjno je da se u tijeku života pojedinac informira o vrstama štednje za mirovinu kako bi mogao odrediti koja bi vrsta štednje eventualno najviše odgovarala njegovim životnim okolnostima. Nakon toga valja odabrati fond za štednju, no svakako treba razmotriti i druge izvore prihoda, upravo zbog turbulentnosti financijskih tržišta i rizika od inflacije, ali i drugih makroekonomskih faktora koji mogu utjecati na štednju. Konačno, za ispravno i informirano planiranje financija za umirovljenje, nužno je uzeti u obzir nepredviđene izdatke koji mogu u velikoj mjeri utjecati na financijski plan koji osoba priprema (APA Services, nd).

3. KREIRANJE OSOBNOG FINANCIJSKOG PLANA

Kreiranje osobnog financijskog plana od izrazite je važnosti za pojedinca i predstavlja same temelje njegove financijske situacije kojom definira određeno buduće financijsko razdoblje. Dobro definiranje osobnog financijskog plana može biti kamen temeljac za sve ili većinu drugih životnih odluka, jer se većina odluka neminovno veže uz osobne financije.

Prema Ivanov, Barbić i Razum (2017.), financijski plan može biti rukom pisani ili elektronički dokument putem kojeg se prate primanja i izdaci pojedinca unutar vremenskog perioda. Kreiranje osobnog financijskog plana zapravo predstavlja proces koji zahtijeva pomno promišljanje. Svakako je vođenje financijskog plana, primjerice, jednog grada ili općine znatno kompleksnija stvar, ali baza i logika su iste. Dakle, u konačnici, bitno je da rashodi ne prelaze prihode, jer tada se ide u minus. Ukoliko rashodi iznose više od prihoda, potrebno je kreditirati se, i opet imati na umu da prihodi mogu podnijeti mjesečna potraživanja banke. Pojedinac može, ravnajući se svojim osobnim željama i stavovima, i uz nedostatak osnova financijske pismenosti, „zaletjeti“ u nekim odlukama, čije posljedice ga neminovno sustignu. Upravo iz takvih razloga, vođenje jasnog financijskog plana i osobnog proračuna je od goleme važnosti za organizaciju života uz što manje stresa i (financijskih) problema za pojedinca.

3.1. Osobni proračun

Prednosti osobnog proračuna su prilično jasne. Kreiranje i korištenje osobnog budžeta omogućuje pojedincu da postigne mnogo više od jednostavnog „preživljavanja“ od plaće do plaće. Osobni proračun novčanih tokova omogućit će pojedincu da odredi svoje financijske prioritete i osigura da ima kapacitet za pokrivanje bitnih troškova i fleksibilnost da odluči kako bi želio potrošiti ili uštedjeti svoj novac. Osim toga, proračun će pojedincu omogućiti da planira i za nepredvidive slučajeve.

Prema Sveučilištu u Adelaide-u, u vodiču za osobno budžetiranje, navodi se pet koraka za kreiranje osobnog budžeta (University of Adelaide, nd) :

1. određivanje trenutne financijske situacije,
2. određivanje očekivanih prihoda u sljedećih 12 mjeseci,
3. određivanje predviđenih izdataka u sljedećih 12 mjeseci,

4. izrada kalkulacije kako bi se ustanovilo hoće li prihodi pokriti rashode u svakom mjesecu, i
5. praćenje izvedbe plana budžeta.

Prvi korak uključuje provjeru stanja na transakcijskom i štednim računima (i provjeru drugih ulaganja). Prvo je potrebno odrediti koliko je osoba dužna, primjerice, na kreditnim karticama ili zajmovima. Naposljetku, moguće je odrediti financijski položaj pojedinca.

U tablici 2 prikazane su stavke koje je potrebno provjeriti u okviru prvog koraka kreiranja osobnog proračuna (određivanja financijskog položaja pojedinca) .

Tablica 2. Primjer određivanja financijskog položaja pojedinca

	Stanje na dan
Tekući račun	10.400,00 kn
Devizni račun	180,00 eur
Žiro račun	3.850,00 kn
Ukupno na bankovnim računima	**15.600,00 kn**
Iznos za stanarinu	2.500,00 kn
Režije	1.000,00 kn
Rata kredita za auto	1.800,00 kn
Ukupno dugovanje	**5.300,00 kn**
Financijsko stanje	**10.300,00 kn**

Izvor: Izrada autora

U primjeru prikazanom u tablici 2, trenutna financijska situacija pojedinca iznosi 6.300,00 kn. Sljedeći korak je određivanje očekivanih prihoda u sljedećih 12 mjeseci.

Kod pojedinaca koji rade za plaću, prilično je jednostavno utvrditi neto prihod, budući da je istaknut na platnoj listi poslodavca. Ponešto je kompliciranija situacija kod samozaposlenih ili, sve popularnijih, *freelancera*. U takvim slučajevima moguće je izračunati okvirni iznos poreza putem dostupnih kalkulatora i ostalih davanja kako bi se ustanovila visina prihoda. Nakon određivanja godišnje zarade, potrebno je dodijeliti to proračunu u mjesecima kad će određena količina uistinu i biti na računu pojedinca.

Sljedeća tablica prikazuje godišnji obrazac primitaka

Tablica 3. Primjer godišnjeg obrasca primitaka

	Siječanj	Veljača	Ožujak	Travanja	Svibanj	Lipanj	Srpanj	Kolovoz	Rujan	Listopad	Studeni	Prosinac	Ukupno
Plaća	12000	12000	12000	12000	12000	12000	12000	12000	12000	12000	12000	12000	**144000**
Drugi prihod	4000	4000	4000	4000	4000	4000	5500	4000	4000	4000	4000	5500	**12000**
Ukupno	**16000**	**16000**	**16000**	**16000**	**16000**	**16000**	**17500**	**16000**	**16000**	**16000**	**16000**	**17500**	156000

Izvor: Izrada autora

Nakon godišnjih primitaka, potrebno je izračunati godišnje izdatke.

Potrebno je zabilježiti sve izdatke koje pojedinac ima. Savjetuje se pratiti svoje troškove nekoliko mjeseci radi što realnije procjene. Također, korisno je i kategorizirati potrošnju, kao što je podjela na već spomenute fiksne, varijabilne i diskrecijske troškove.

Sljedeća tablica prikazuje primjer vođenja godišnjih rashoda pojedinca.

Tablica 4. Primjer godišnjih rashoda pojedinca

	Siječanj	Veljača	Ožujak	Travanja	Svibanj	Lipanj	Srpanj	Kolovoz	Rujan	Listopad	Studeni	Prosinac	Ukupno
Stanarina	2500	2500	2500	2500	2500	2500	2500	2500	2500	2500	2500	2500	**30000**
Režije	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	**12000**
Prehrana	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	2000	**24000**
Kredit	1800	1800	1800	1800	1800	1800	1800	1800	1800	1800	1800	1800	**21600**
Putovanje - GO							8000						
Hrana za psa	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	**6000**
Kozmetika	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200	200	**2400**
Auto -registracija			2500										**2500**
Auto -održavanje			2500										**2500**
Auto-benzin	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	**6000**
Zabava	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	**6000**
Članarine razne	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	**1800**
Ostalo	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	400	**4800**
Ukupno	**9550**	**9550**	**14550**	**9550**	**9550**	**9550**	**17550**	**9550**	**9550**	**9550**	**9550**	**9550**	119600

Izvor: Izrada autora

Nakon računice godišnjih rashoda, slijedi izrada kalkulacije kako bi se ustanovilo hoće li prihodi pokriti rashode u svakom mjesecu, što se može vidjeti u tablici 5.

Tablica 5. Primjer sažetog proračuna osobnog novčanog toka

	Siječanj	Veljača	Ožujak	Travanja	Svibanj	Lipanj	Srpanj	Kolovoz	Rujan	Listopad	Studeni	Prosinac	Ukupno
Ukupni prihod	16000	16000	16000	16000	16000	16000	17500	16000	16000	16000	16000	17500	**195000**
Ukupni rashod	9550	9550	14550	9550	9550	9550	17550	9550	9550	9550	9550	9550	**127600**
Neto primici	**6450**	**6450**	**1450**	**6450**	**6450**	**6450**	**-50**	**6450**	**6450**	**6450**	**6450**	**7950**	67400
Početno stanje na računu	10300	16750	23200	24650	31100	37550	44000	43950	50400	56850	63300	69750	
Završno stanje na računu	**16750**	**23200**	**24650**	**31100**	**37550**	**44000**	**43950**	**50400**	**56850**	**63300**	**69750**	**77700**	

Izvor: Izrada autora

Tablica 5 prikazuje i konačni ishod upravljanja novcem za razdoblje od 12 mjeseci. U ovom konkretnom primjeru, saldo je pozitivan i osoba troši manje nego što uprihodi. Preostali iznos, dakle, 77 700 kn može, primjerice, staviti u štednju.

Ono što preostaje je da pojedinac vodi računa o provedbi ovog osobnog budžeta na način da se ne dogode suviše velika odstupanja. Ako i dođe do većih odstupanja, svakako je potrebno revidirati plan i planiranje osobnog budžeta.

3.2. Planiranje štednje i ulaganja

Štednja i investicije važan su dio upravljanja osobnim financijama. No, svakako je od izrazite važnosti imati na raspolaganju sve informacije kako bi se i štednja i investicije realizirale uspješno i uz što manje rizika.

Prema Rubing (2017.), postoji nekoliko aspekata koje je potrebno uzeti u obzir:

- vremenska vrijednost novca,
- pravilo 80,
- pravilo 72/70/69.3,
- diverzifikacija,
- investicijski fond (eng. *hedge fund*).

Koncept vremenske vrijednosti novca odražava izreku “vrijeme je novac”. Ideja koja stoji iza vremenske vrijednosti novca je da jedan euro koji osoba ima danas vrijedi više od jednog eura koji će imati sutra. Kada netko treba usporediti količinu novca, mora prilagoditi vrijednost

novca na temelju različitog vremenskog razdoblja, jer vrijednost novca varira ovisno o vremenu. Primjerice, osoba je dobila na lutriji, lutrijska tvrtka ponudila joj je dva izbora - milijun sada ili dva milijuna za 20 godina. Osoba se opredijelila za prvu opciju, zato što je drugi izbor imao samo 3,6% kamate (Keown, 2013.).

Kod pravila 80, brojka predstavlja procijenjenu dužinu trajanja života. Danas, pogotovo u nekim dijelovima svijeta, ljudi mogu u prosjeku živjeti i dulje pomoću znanosti i medicine, stoga se ova brojka kože zamijeniti i s 90, primjerice. Pravilo 80 znači da kada čovjek stari, sposobnost preuzimanja rizika postaje slabija zbog prirode gubitka radne snage. U ovom slučaju, rezultat pravila je broj postotaka nečije imovine koji je primjeren za ulaganje u visokorizične financijske proizvode. Primjerice, ako osoba ima sad 55 godina, a smatra da bi mogla živjeti 90 godina, i tada bi ona mogla investirati 35% svoje imovine u visokorizično financijsko ulaganje (Harrison, 2005.).

Pravilo 72 je metoda za procjenu količine godina za udvostručenje određene vrijednosti. Pravilo 70 i pravilo 69 koriste se u istu svrhu. Razlike su u tome što je pravilo od 72 za manje česte intervale slaganja, a broj 72 ima više djelitelja od 70 i 69. Pravilo 69 i pravilo 70 točnije su za kontinuirani proces spajanja (Murphy, 2020). Primjerice, ako osoba na štednom računu ima 10 000 eura uz kamatu od 2%, onda joj treba 35 godina da udvostruči štednju. Ukoliko se računa uzimajući u obzir stopu inflacije, pravilo 70 također može procijeniti za koliko godina će se vrijednost valute prepoloviti. Naime, za primjer, stopa inflacije u zemlji X je 0,4%, i uz primjenu pravila 70, euro će prepoloviti kupovnu moć za 175 godina u toj zemlji (Rubing (2017.).

Ulažući sav novac u istu vrstu ulaganja, posebno u visokorizično ulaganje, postoji veliki rizik da će odjednom ulagatelj izgubiti sve. Kako bi se izbjegla ovakva vrsta neuspjeha, može se smanjiti rizik strategijom diverzifikacije. Diversifikacija podrazumijeva uključivanje različitih ulaganja u jedan portfelj, s različitim rizicima, povratom ulaganja i stabilnošću tržišta. Koncept sadrži širok raspon kategorija ulaganja, što znači da neke mogu povećati vrijednost, dok druge ne. U tom slučaju, ulagači mogu izbjeći velike gubitke u jednom trenutku (Magnarelli, 2011.).

Investicijski fond ili *hedge* fond predstavlja ulaganje za smanjenje rizika kad kretanje cijena ide u nepovoljnom smjeru. *Hedge* fond se može izgraditi kroz različite vrste financijskih instrumenata, kao što su dionice, ETF-ovi (fondovi kojima se trguje na burzi), i sl. Međutim, kod *hedge* fondova, kad se potencijalni gubitak smanji, potencijalni dobici se također smanjuju (Bodie, Kane i Marcus., 2003.).

3.3. Odgovorno zaduživanje

Odgovorno zaduživanje, najjednostavnije rečeno, podrazumijeva posuđivanje novca u onom obimu koji pojedinac može i vratiti.

U istraživanju Davies i sur. (2019.), potvrđena je povezanost između financijske pismenosti i ponašanja pojedinca pri zaduživanju, no svakako se pokazala i važnost drugih čimbenika, kao što je tzv. „pritisak vršnjaka“ (eng. *peer pressure*) među mlađim grupama populacije. Nadalje, istraživanje je pokazalo da tradicionalni pristupi obrazovanju koji ciljaju na znanje imaju relativno mali učinak na odgovorno zaduživanje pojedinca, no još uvijek nema većih pomaka u kontekstu pružanja potencijalno učinkovitijih alternativa.

Osim toga, pored osiguravanja pojedinca da ima adekvatne prihode na mjesečnoj (i godišnjoj) razini, rezultati navedenog istraživanja upućuju na činjenicu da je najučinkovitije ukoliko se intervencije orijentiraju na osiguravanje da zajmodavcu provode odgovarajuće provjere priuštivosti, kako bi se izbjeglo prekomjerno posuđivanje.

Prije zaduživanja, pojedinac bi svakako trebao uzeti neke stvari u obzir. Naime, prije nego što se posudi novac, savjetuje se da učini sljedeće radnje (Money Skills, nd):

- bolja i jeftinija opcija je otplaćivati kredit u kraćem razdoblju,
- potrebno se interesirati oko visine kamatne stope i usporediti ih s kamatnim stopama u drugim bankama,
- nužno je proučiti sve odredbe i uvjete banke,
- potrebno je imati na umu da se kamatne stope mogu mijenjati (osim ako se ne odabere fiksna kamatna stopa, koja je nešto viša), i da bi se rata kredita mogla povećati,
- potrebno je uzeti u obzir i administrativne i druge troškove banke i uračunati to u sklopu rate.

Prije uzimanja zajma, nužno je da pojedinac analizira svoj budžet. Budžetiranje je važno jer pomaže u određivanju maksimalne mjesečne rate koju si osoba može priuštiti. Ujedno, iznos rate će odrediti i okvirni iznos kredita koji osoba može tražiti. Osim toga, potrebno je imati na umu da se rata može povećati i da je važno unaprijed provjeriti mogu li prihodi pojedinca podnijeti takvo potencijalno povećanje. Jedan od čestih razloga zašto osobe mogu imati problem s otplatom duga banci jest taj što ne shvaćaju u potpunosti učinak koji bi kamatne stope, uvjeti kredita i njegov iznos mogli imati na otplatu kredita. Posuđeni iznos nije jednak

iznosu koji je potrebno vratiti, već znatno veći. Naravno, navedeno ovisi o samom iznosu kredita, kamatnoj stopi, godinama zaduživanja (Simpson, 2022.).

Dakle, osoba mora biti upoznata sa svojom financijskom situacijom kako bi uopće znala je li i koliko je kreditno sposobna. Obzirom da na promjenu kamatne stope utječu, između ostalog, i različiti (makroekonomski) faktori, nužno je da pojedinac, osim vlastite financijske (i životne) situacije, sagleda i opću sliku u vanjskom okruženju koja igra važnu ulogu u osobnom zaduživanju (Heakal, 2022.).

3.4. Upravljanje financijskim i makroekonomskim rizicima

Osobne financije definirane su na način da ih se povezuje s donošenjem financijskih odluka pojedinca ili članova obitelji pojedinca. Financijske odluke koje se donose na višim razinama, dakle, nadilaze pojedinačne financijske aspekte, ne smatraju se dijelom osobnih financija. Međutim, važno je imati na umu da se odluke vezane uz osobne financije ne donose izolirano, i na njih utječe šira slika, odnosno makroekonomski čimbenici (Management Study Guide, nd).

Dakle, pojedinac donosi određene financijske odluke uzimajući u obzir okolnosti u kojima živi i djeluje. Te okolnosti su svakako izvan njegove domene i on na njih uglavnom ne može utjecati, već ih može prihvatiti i sukladno tome, odnosno uzimajući ih u obzir graditi svoju financijsku priču.

Makroekonomski faktori koji utječu (i) na domenu osobnih financija uključuju monetarnu politiku zemlje, fiskalnu politiku, Vladine mjere i politike, poslovne cikluse i inflaciju (Management Study Guide, nd). Monetarna politika je alat kojim Vlada mijenja količinu novčane mase u sustavu. Odluke koje donosi Vlada u kontekstu monetarne politike mogu imati dalekosežne posljedice na odluke o osobnim financijama pojedinaca i njihovih obitelji. Kad Vlada poveća ili smanji kamatnu stopu, to u osnovi utječe na odluke o kolektivnoj štednji milijuna obitelji u toj zemlji (Management Study Guide, nd).

Fiskalna politika jedne zemlje utječe na pojedinca uglavnom zato što utječe na način na koji se taj pojedinac oporezuje. Kako navodi Management Study Guide (nd), ako Vlada, primjerice, odluči smanjiti svoj proračun, tada smanjuje porezne namete koji se naplaćuju građanima. Niži porezi znače da će građani imati više raspoloživih prihoda. Veći raspoloživi dohodak mogao bi

značiti i veću štednju. Također, država svojom poreznom politikom može utjecati na cijene različitih klasa imovine. Primjerice, u mnogim dijelovima svijeta vlade daju porezne olakšice ljudima koji ulažu u nekretnine, a kao rezultat toga, klasa imovine postaje privlačnija.

U kontekstu Vladinih mjera, u nekim zemljama, Vlade imaju politike usmjerene na opću dobrobit građana. Primjerice, u zemljama kao što su Kanada i Ujedinjeno Kraljevstvo, Vlade pružaju zdravstvene beneficije svojim stanovnicima. U takvim zemljama, o financijskom se planiranju brine na kolektivnoj razini. Slično, u mnogim dijelovima svijeta, osobito u skandinavskim zemljama, fakultetsko obrazovanje je besplatno. Stoga u ovim dijelovima svijeta građani ne moraju odvajati novac za fakultetsko obrazovanje svoje djece. Ovo je potpuno drugačije u usporedbi sa zemljama poput Sjedinjenih Država, gdje je fakultetsko obrazovanje drugi najčešći cilj u financijskom planiranju nakon umirovljenja (Management Study Guide, nd).

Poslovni ciklusi također imaju veliki utjecaj na način na koji pojedinci i obitelji planiraju svoje financije. U razdobljima recesije i depresije likvidnost je iznimno važna. To je razlog zašto ljudi ne žele zaključati svoja ulaganja u dugoročna ulaganja. Uvijek postoji strah od gubitka prihoda i stoga ljudi u bilo kojem trenutku žele imati pristup svojoj uštedevini. Zbog toga preferiraju likvidna ulaganja. Slično, u vrijeme procvata, ljudi imaju tendenciju da budu skloniji rizičnom ulaganju, a to je zato što imaju veći prihod i višu razinu samopouzdanja. Oba ova čimbenika čine ih ugodnijim za preuzimanje rizika (Management Study Guide, nd).

Nadalje, prema Management Study Guide-u (nd), razina inflacije prisutna u gospodarstvu ima iznimno velik utjecaj na proces financijskog planiranja za pojedince, a to je zato što inflacija utječe na oba aspekta financijskog planiranja. S jedne strane, kada inflacija raste, povećavaju se troškovi roba i usluga i novac gubi na vrijednosti. To utječe i na manju štednju kod građana. S druge strane, viša stopa inflacije također znači da financijske koji je pojedinac „spasio“ mogu biti neadekvatne da preživi u mirovini. Primjerice, ako osoba danas uštedi 5 milijuna kuna, možda bi danas mogla ugodno živjeti od kamata. Međutim, ako inflacija brzo raste, stvarna vrijednost 5 milijuna kuna tijekom godina bi se značajno smanjila. Stoga ljudi koji zapravo žive u zemljama u kojima je velika inflacija trebaju štedjeti i agresivnije ulagati. Također, dio svog portfelja trebaju alocirati na ulaganja poput zlata, koja su tradicionalno djelovala kao zaštita od inflacije. Konačno, može se zaključiti da makro čimbenici imaju ogroman utjecaj na mikro čimbenike, dakle, pojedinca. Zapravo, većinu vremena, kada je potrebno izvršiti prilagodbe osobnih financijskih planova, to je zbog nepredviđenog utjecaja makro čimbenika. Dobar

financijski planer osigurava da se prije izrade financijskog plana uzmu u obzir i makroekonomski čimbenici.

3.5. Planiranje osobnih financija u različitim životnim etapama

Uzimajući u obzir da se trenutni život ne odvija u sigurnim ekonomskim vremenima, bez obzira na kojem dijelu svijeta čovjek živio i radio, i često se događa da pojedinac odgađa financijsko planiranje, jer naprosto smatra da nema s čim planirati. Vrlo često se dogodi da pojedinac ne zna odakle točno početi, niti misli da ima smisla planirati kad ne posjeduje financije kojima može upravljati i određivati smjer njihova daljnjeg puta (Taylor, 2021.).

Međutim, uglavnom ne postoji idealno vrijeme ili mjesto za početi planirati osobne financije, kao što i ne postoji određena razina prihoda ili imovine koju osoba treba posjedovati da bi planiranje financijske budućnosti bilo „isplativo“ (University of Regina, nd).

Da bi osoba započela proces financijskog planiranja, potrebno je primarno identificirati sadašnje i buduće financijske ciljeve. Primjerice, osoba bi mogla uzeti u obzir da (financijski) zaštiti svoju obitelj ukoliko prerano umre ili postane invalid ili pak osoba može razmisliti o kupovini svog prvog doma, pomoći djeci da otplate školarinu za fakultet, planirati štednju za mirovinu i slično (Fontinelle, 2022.).

Kako bi se planiranje osobnih financija u različitim životnim fazama moglo odvijati čim uspješnije, postoje koraci koje pojedinac može poduzeti tijekom svake životne faze, a koji mu mogu pomoći da izgradi i održi svoju osobnu financijsku sigurnost i stabilnost. Različiti izvori navode različit broj faza, odnosno koraka, no logika sviju je ista. Prema Stanek (2021.) postoje četiri životne faze; godine postavljanja baze, godine akumulacije, godine očuvanja i godine distribucije ili umirovljenja.

Godine postavljanja baze – ove početne godine postavljanja baze najčešće predstavljaju najteže financijske trenutke s kojima će se pojedinac susresti u životu. Ova faza uglavnom podrazumijeva mladu osobu koja je tek završila obrazovanje, eventualno ušla u brak ili (dugoročni) partnerski odnos i u početnoj je fazi zasnivanja obitelji, i najčešće tek započinje novi posao ili karijeru. Iako ponekad osoba zarađuje poprilične količine novaca u ovoj fazi, količina izdataka je dosta visoka te većina primanja se usmjeri na njihovo podmirivanje.

Troškovi često uključuju plaćanje najma ili hipoteke, kredit za vozilo, režije, a u nekim zemljama i vraćanje studentskih zajmova. Koraci koje mlada osoba može početi poduzimati sad kako bi planirala budućnost uključuje upravljanje novčanim tokom bez daljnjeg zaduživanja, uspostavljanje „fonda za hitne slučajeve“ u koje stavlja iznos od 3 do 6 mjeseci prihoda. Mlada osoba može također razmisliti o kupnji životnog osiguranja, te na taj način doprinije postizanju definiranih ciljeva.

Godine akumulacije – nakon što osoba izgradi bazu, dakle, zaštiti svoju obitelj i prihod, zauzme određenu poziciju na poslu i krene u izgradnju karijere, potencijalno kupi svoj prvi dom, postepeno će početi izdvajati dio svoje zarade. Najčešće tijekom ovih godina, novac kojim je osoba plaćala najam kuće, sad se preusmjerava na hipoteku, odnosno kredit za kuću. U isto vrijeme, ukoliko osoba ima djecu, počinje razmišljati o izdvajanju novca za njihovu štednju. Godine akumulacije dobro su vrijeme i za reviziju životnog osiguranja, kako bi osoba bila sigurna da je izabrano osiguranje i dalje dostatno za zadovoljenje rastućih potreba pojedinca i članova njegove obitelji.

Godine očuvanja – nakon što pojedinac uđe u ovu životnu fazu, najvjerojatnije je već postigao mnoge od prethodno postavljenih financijskih ciljeva. Štoviše, možda će sad doseći onu razinu financijske slobode da ostvari neku od posebnih planova koje je osoba uvijek željela učiniti, ali nije dosegla tu razinu financijske sigurnosti. Primjerice, to može podrazumijevati kupnju kuće za odmor, pomoć djeci ili unucima da se financijski osiguraju, odlazak na skupocjeno krstarenje po svijetu, a može biti i odlazak u raniju mirovinu. No, još uvijek postoje koraci koje osoba može poduzeti kako bi osigurala da njezina buduća financijska sigurnost ne bude ugrožena, primjerice, dugotrajnom bolešću, nepotrebnim kaznama ili porezima. Proučavanje mogućnosti dugoročne skrbi i raspodjele mirovine pojedinca, uključujući kada, kako i koliko bi trebao početi koristiti svoju ušteđevinu, moglo bi uštedjeti značajnu količinu novaca i napraviti razliku između udobnog ili tek „klasičnog“ umirovljenja.

Godine distribucije/umirovljenje – kad osoba krene u mirovinu, tada ulazi u fazu koja se naziva „zlatne godine“. Tijekom svojih zlatnih godina osoba konačno može početi uživati u plodovima svog napornog rada i planiranja. U ovoj fazi su dugovi već najvjerojatnije otplaćeni, financije su stabilne, i vjerojatno osoba posjeduje neka dodatna sredstva koja joj omogućuju putovanja ili pak uživanje u nekom od hobija ili drugih oblika aktivnosti. Ukoliko je osoba pažljivo planirala, ova faza uistinu može predstavljati vrijeme kad je moguće uživati u

plodovima financijski odgovornog života. Ukoliko osoba posjeduje značajnije količine novaca, sigurnija opcija je savjetovanje s financijskim savjetnikom kako bi razmislila što želi s novcem nakon njezine smrti.

4. ANALIZA PLANIRANJA FINANCIJSKE BUDUĆNOSTI GENERACIJE X

4.1. Opis istraživanja

U radu je provedeno kvalitativno o istraživanje korištenjem anketnog upitnika u kojem su sudjelovali ispitanici koji su pripadnici Generacije X. Anketni upitnik postavljen je uz pomoć *Google Forms* alata, internetskog servisa za izradu anketa. Anketno istraživanje provodilo se u periodu od 21. do 28. lipnja 2022. godine. Prvih deset ispitanika poznanici su autora rada te je njima pristupljeno prvima. Usmeno ih se upitalo ako žele sudjelovati u istraživanju koje analizira planiranje financijske budućnosti Generacije X. Detaljnije informacije o istraživanju su im poslane putem emaila zajedno s upitnikom. Također, u emailu je ispitanicima navedeno tko provodi upitnik, zašto ga provodi, koliko osoba će biti anketirano, zašto je upravo ta osoba odabrana za upitnik, kako će odgovori biti upotrijebljeni, jamstvo anonimnosti, odnosno povjerljivog odnosa prema odgovorima pojedinaca te, konačno, zahvala za suradnju. Korišten je *snowball sample* ili uzorak snježne grude, što podrazumijeva da trenutno uključeni ispitanici preporuče druge sudionike za sudjelovanje u ispitivanju.

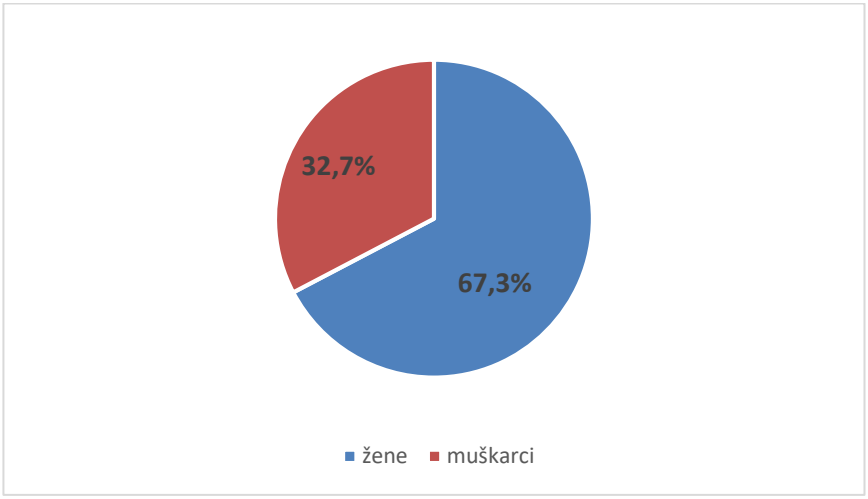
Istraživanje je obuhvatilo 153 pripadnika Generacije X na području Republike Hrvatske. Generacija X obuhvaća osobe rođene u periodu između 1980-ih do ranih 2000-ih.

Prvi dio anketnog upitnika orijentiran je na demografske podatke ispitanika; dob, spol i stupanj obrazovanja. U drugom dijelu anketnog upitnika ispituju se navike štednje, navike trošenja, razina financijske pismenosti i planiranja financijske sigurnosti u budućnosti.

4.2. Rezultati

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 153 pripadnika i pripadnica Generacije X, od kojih 103 (67,3%) žene, a 50 muškaraca (32,7%), u dobi između 19 i 37 godina. Omjer muškaraca i žena prikazan je na grafu broj 1.

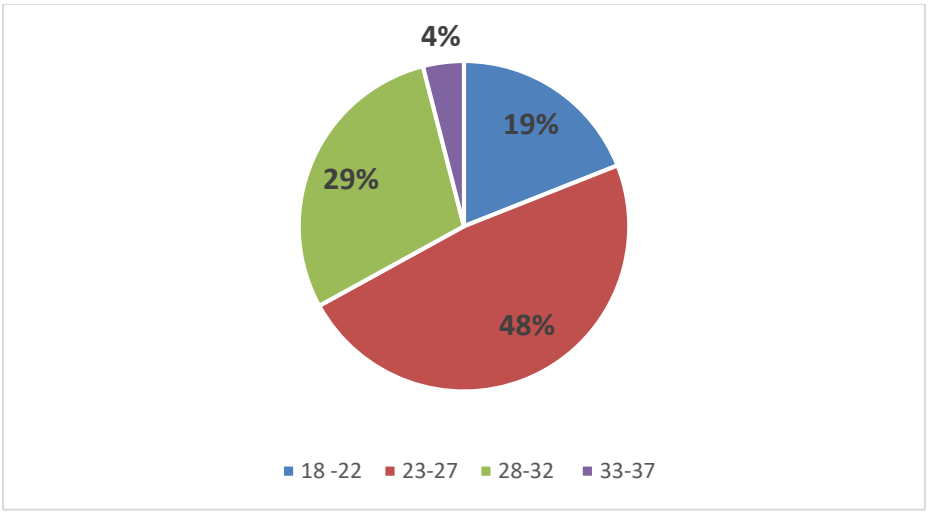
Grafikon 1. Spol ispitanika

Izvor: Izrada autora

Kao što se može primijetiti na grafikonu 1, u istraživanju je sudjelovalo više žena nego muškaraca, čak 103 žene, odnosno 67,3% žena u odnosu na 50 muškaraca, odnosno, 32,7%. Sljedeći grafikon prikazuje dob ispitanika.

Grafikon 2. Dob ispitanika

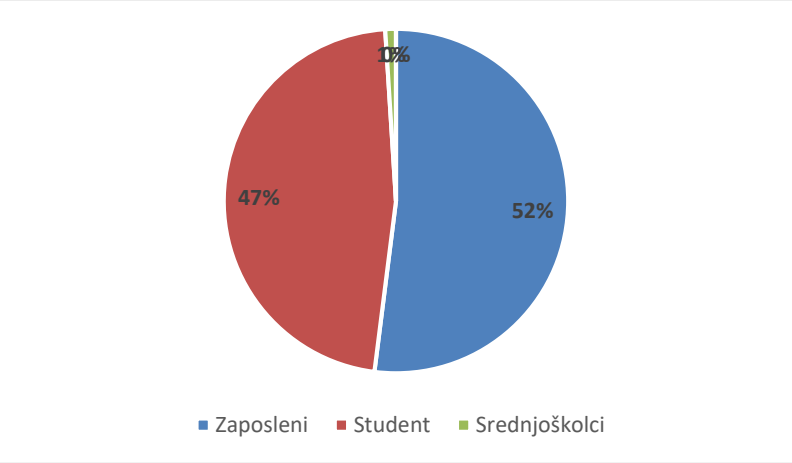

Izvor: Izrada autora

Grafikon 2 prikazuje dob ispitanika. Najveća dobna zastupljenost, čak 48% (73 ispitanika) jest u dobnoj skupini između 23 i 27 godina. Slijedi dobna skupina od 28 do 32 godine kojih je ispitano 45 ili 29%, zatim dobna skupina od 18 do 22 godine, koja je zastupljena 29 ili 19%, i, konačno, 4% je zastupljena dobna skupina od 33 do 37 godina, odnosno njih 6.

Grafikon 3 prikazuje omjer zaposlenih i onih koji se još školuju.

Grafikon 3. Omjer zaposlenih, studenata i srednjoškolaca

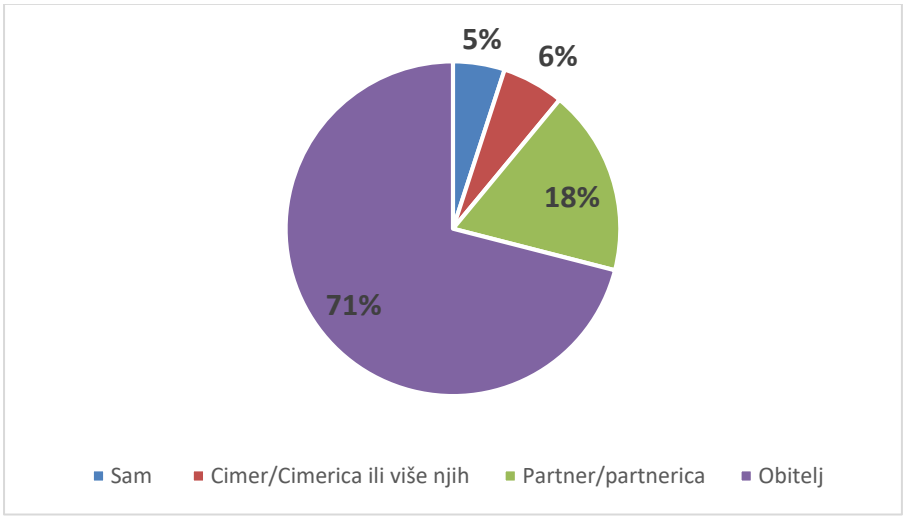

Izvor: Izrada autora

Iz grafikona 3 vidljivo je da je najviše zaposlenih ispitanika, njih 52%, odnosno 79 ispitanika. Zatim slijede studenti u omjeru od 47%, odnosno 72 ispitanika i 1% srednjoškolaca, odnosno 2 ispitanika.

Sljedeće pitanje odnosi se na oblik/vrstu kućanstva u kojem žive ispitanici, a odgovori su prikazani na grafikonu 4.

Grafikon 4. Oblik kućanstva ispitanika

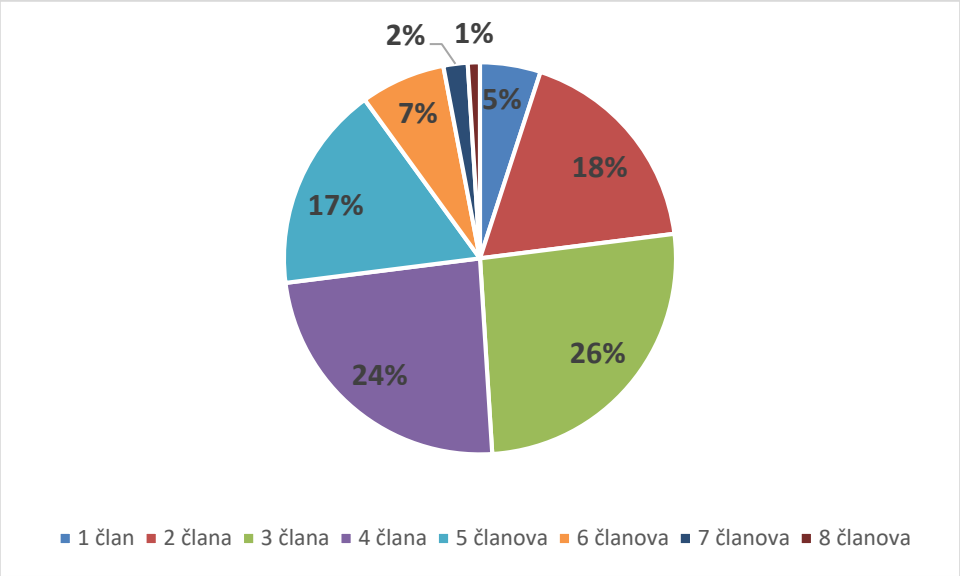
Izvor: Izrada autora

Prema grafikonu 4 se može primijetiti da najviše ispitanika živi sa svojom obitelji, njih čak 71%, odnosno 109 ispitanika. Zatim slijedi život s partnerom ili partnericom, 18% ili njih 27.

S cimerom ili cimericom (ili više njih) živi 7% ispitanika, odnosno 10 ispitanika, a tek 4% ili 7 ispitanika žive sami.

Sljedeći grafikon prikazuje broj članova kućanstva.

Grafikon 5. Broj članova kućanstva

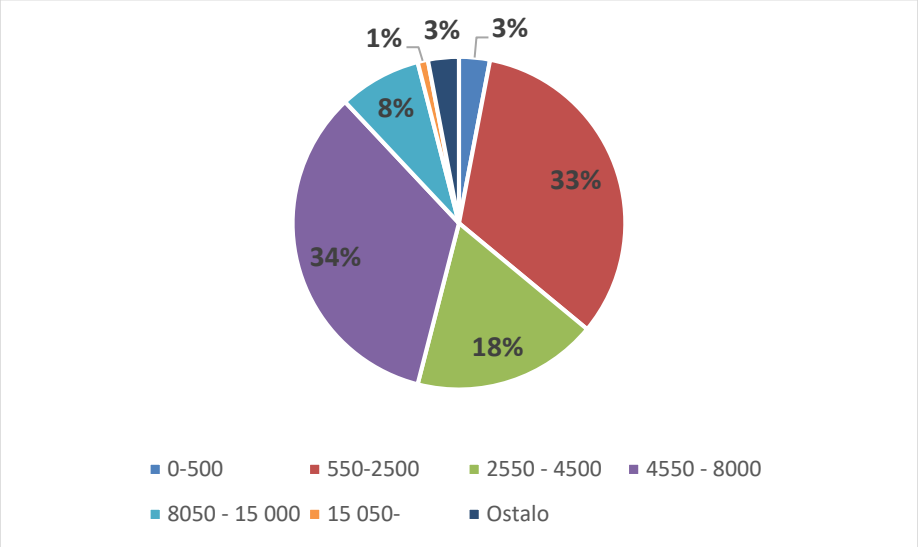

Izvor: Izrada autora

Prema grafikonu 5, najviše ispitanika živi u kućanstvu od 3 člana (uključujući ispitanika), njih 26% ili 117 ispitanika. Slijedi 4-člano kućanstvo koji su u anketnom upitniku zastupljeni u omjeru od 24%, što obuhvaća 37 ispitanika. Zatim slijede kućanstvo od 2 člana, kojih je 18% ili 28 ispitanika, te peteročlano kućanstvo u kojem živi 17% ispitanika, odnosno njih 26. Kućanstvo od 6 članova dijeli 7% ili 11 ispitanika, a zatim slijedi 7-člano kućanstvo u omjeru od 2% ili 3 ispitanika. Čak 1% ispitanika, odnosno njih 2 žive u osmeročlanom kućanstvu.

Sljedeće pitanje odnosi se na mjesečni džeparac, odnosno plaću. Pitanje glasi: „Koliko džeparca/plaće imaš otprilike svaki mjesec?

Grafikon 6. Iznos mjesečnog džeparca/plaće

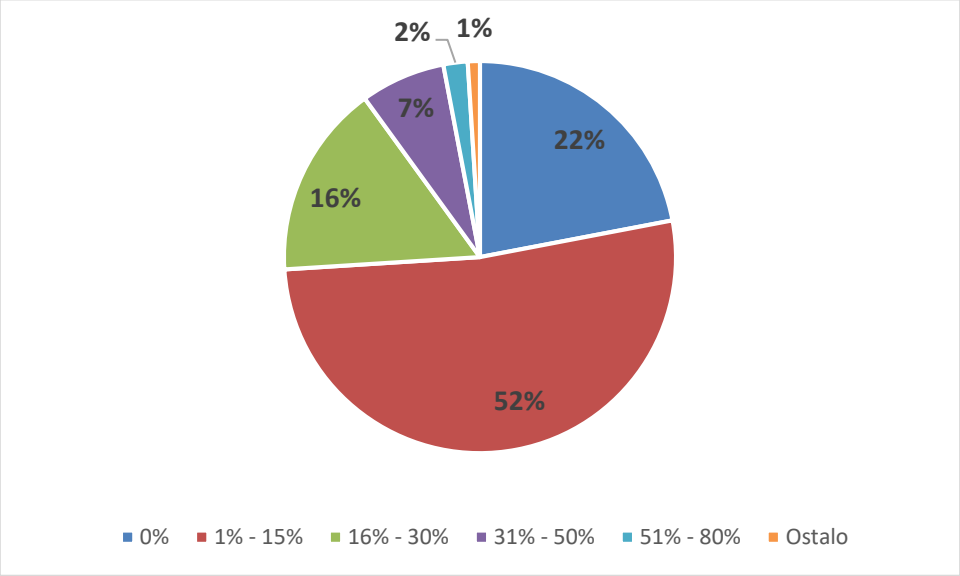
Izvor: Izrada autora

Prema grafikonu 6 je vidljivo da je najveći iznos plaće/džeparca onaj između 4550 i 6000kn, budući da 52 ispitanika (34%) raspolaže s tim iznosom na mjesečnoj bazi. Slijede primanja koja variraju između 550 kn i 2500 kn. Naime, u ovaj razred spada 49 ispitanika ili njih 33%. Potom, 18% ispitanika, odnosno njih 27 raspolaže na mjesečnoj razini s iznosom između 2550 kn i 4500 kn. Zatim 12 ispitanika (8%) ispitanika ima mjesečna primanja u iznosu od 0 do 500 kn. Čak 5 ispitanika (3%) ima mjesečna primanja u iznosu od 8050 do 15 000 kn. Preostalih 5 ispitanika ili njih 3% spada u kategoriju „ostao“, što podrazumijeva odgovore poput minimalna, tamna, koliko mi treba i koliko zaradim. Konačno, 3 ispitanika ili njih 1% raspolaže s 15 000 kn ili više na mjesečnoj razini.

Na pitanje „Ostaje li ti svaki mjesec dio nepotrošenog novca?“, 51 ispitanik (33%) odgovorilo je „ne“, dok su 102 ispitanika (67%) odgovorila „da“. Dakle, 67% ispitanika ne potroši sve novce kojima raspolaže na mjesečnoj razini, dok njih 33% potroši sav novac kojim raspolažu.

Sljedeće pitanje odnosi se na postotak uštede na mjesečnoj razini, a odgovori su prikazani na sljedećem grafikonu.

Grafikon 7. Štednja na mjesečnoj razini

Izvor: Izrada autora

Iz grafikona 7 je vidljivo da ispitanici najčešće uštede između 1% i 15% od svojih mjesečnih prihoda, njih 80, odnosno 52%. Slijedi 34 ispitanik (22%) koji ne uštede ništa, zatim 24 ispitanika (16%) koji uštede između 16% i 30% svojih mjesečnih prihoda. Između 31% i 50% svojih mjesečnih prihoda uštedi 10 ispitanika (7%), a čak 3 ispitanika (2%) uštede između 51% i 80% svojih mjesečnih prihoda. Pod kategoriju „ostalo“ spadaju odgovori „sitno“ i „ne pratim“, što je odabralo 2 ispitanika, odnosno 1%.

Za sljedeću skupinu pitanja u anketnom upitniku koristila se Likertova skala sa sedam stupnjeva slaganja na kojoj su ispitanici iskazivali svoj stav odabirom jedne od sedam ponuđenih razina. 1 = u potpunosti se ne slažem; 2 = ne slažem se; 3 = donekle se ne slaže; 4 = niti se slažem niti se ne slažem; 5 = donekle se slažem; 6 = slažem se; 7 = u potpunosti se slažem.

Tablica 6. Štednja za mirovinu

Pitanje/Skala	1	2	3	4	5	6	7
Mislim da je štednja za mirovinu važna za mene.	5 (3%)	8 (5%)	12 (8%)	15 (10%)	43 (28%)	35 (23%)	35 (23%)
Mislim da je potrebno već od prve plaće početi štedjeti za mirovinu.	14 (9%)	10 (7%)	15 (10%)	20 (13%)	35 (23%)	31 (20%)	28 (18%)

Mislim da dobro poznajem mirovinski sustav RH.	15 (10%)	12 (8%)	27 (17%)	27 (17%)	40 (26%)	21 (14%)	12 (8%)

Izvor: Izrada autora

Vidljivo je iz tablice 2 da kad je riječ o važnosti štednje za mirovinu, 35 ispitanika (23%) se u potpunosti slaže da je to važno. Jednak postotak ispitanika se slaže s tom tvrdnjom, dok se 43 ispitanika (28%) donekle slaže s tvrdnjom. Nadalje, 15 ispitanika (10%) niti se slaže niti se ne slaže s tom tvrdnjom, dok se 12 ispitanika (8%) donekle ne slaže, njih 8 (5%) se ne slaže, a 5 (3%) ispitanika se u potpunosti ne slaže s navedenom tvrdnjom. Može se reći da većina ispitanika ipak smatra da je štednja za mirovinu važna. Također, 28 ispitanika (18%) se u potpunosti slaže da je potrebno već od prve plaće početi štedjeti za mirovinu, 31 ispitanik (20%) se slaže, dok se 35 ispitanika (23%) donekle slaže s tom tvrdnjom. Također, 20 ispitanika (13%) se ne može opredijeliti je li važno ili nije početi štedjeti za mirovinu od prve plaće. Konačno, 15 ispitanika (10%) se donekle ne slaže s tom tvrdnjom, 10 (7%) ih se ne slaže, dok se 14 ispitanika (9%) u potpunosti ne slaže s navedenom tvrdnjom.

Kada je riječ o poznavanju mirovinskog sustava, 12 ispitanika (8%) ga u potpunosti poznaje, 21 ispitanik (14%) ga poznaje, 40 ispitanika (26%) ga donekle poznaje. Nadalje, 27 ispitanika (17%) smatra da ga niti poznaje niti ne poznaje. Osim toga, isti broj ispitanika – 27 (17%) donekle se ne slaže da poznaje mirovinski sustav, dok njih 12 (8%) ne poznaje sustav, a 14 ispitanika (10%) u potpunosti ne poznaje mirovinski sustav.

Brojke svakako ne ukazuju na dobro poznavanje mirovinskog sustava, dok važnost štednje malo bolje „kotira“ među ispitanicima.

Sljedeća kategorija pitanja obuhvaća shvaćanja ispitanika o utjecaju njihova ponašanja na budućnost. Također se koristila Likertova skala sa sedam stupnjeva slaganja, gdje je 1 označava potpuno neslaganje, a 7 potpuno slaganje.

Tablica 7. Ponašanje pojedinca i utjecaj na budućnost

	1	2	3	4	5	6	7
Razmišljam o tome kako bi stvari mogle izgledati u budućnosti i pokušavam na to utjecati svojim svakodnevnim ponašanjem	5 3%	2 1%	9 6%	37 24%	44 29%	37 24%	20 13%
Često odabirem ponašanja kako bih postigao neki ishod koji će se vjerojatno dogoditi tek u daljoj budućnosti.	3 2%	5 3%	8 5%	38 25%	54 35%	32 21%	14 9%
Sve što radim usmjereno je na rješavanje mojih trenutnih briga, jer mislim da će se budućnost riješiti sama od sebe.	11 7%	20 13%	31 20%	41 27%	24 16%	18 12%	8 5%
Na moje ponašanje utječu samo neposredni ishodi mojih ponašanja (ishodi koji se mogu očekivati u sljedećih nekoliko dana ili tjedana).	9 6%	15 10%	21 14%	54 35%	28 18%	18 12%	8 5%
Moje odluke i ponašanja najviše su određene mojim osjećajem udobnosti.	2 1%	8 5%	6 4%	38 25%	57 37%	31 20%	12 8%
Voljan sam žrtvovati trenutno zadovoljstvo ili dobrobit kako bih postigao neke buduće ishode.	3 2%	6 4%	12 8%	38 25%	47 31%	29 19%	17 11%
Mislim da je važno ozbiljno shvatiti upozorenja o negativnim ishodima, čak i ako će se oni dogoditi tek u dalekoj budućnosti.	2 1%	3 2%	8 5%	24 16%	55 36%	37 24%	24 16%
Mislim da je važnije odabrati neko ponašanje koje može imati važne posljedice u dalekoj budućnosti nego ponašanje s manje važnim posljedicama koje će se osjetiti u bližoj budućnosti.	2 1%	3 2%	8 5%	44 29%	54 35%	29 19%	14 9%
Općenito izbjegavam upozorenja o mogućim budućim problemima jer mislim da će se oni riješiti prije nego što eskaliraju.	12 8%	23 15%	37 24%	37 24%	31 20%	9 6%	5 3%

Izvor: Izrada autora

Prema pitanjima iz tablice 3, a koji se tiču ponašanja pojedinca i utjecaja tog ponašanja na (financijsku) budućnost, može se primijetiti da u prosjeku ispitanici više naginju tome da razmišljaju o budućnosti i kako svojim svakodnevnim ponašanjem mogu utjecati na svoju budućnost. Naime, čak 44 ispitanika (29%) se s tom tvrdnjom donekle slaže, 37 (24%) njih se slaže, a 20 ispitanika (13%) se u potpunosti slaže s tom tvrdnjom. To svakako potvrđuje da više od 50% ispitanika razmišlja o budućnosti i kako oni svojim ponašanjem mogu utjecati na nju. To potvrđuje i sljedeća tvrdnja, prema kojoj se čak 54 ispitanika (35%) donekle slaže da često odabiru ponašanje kako bi postigli neki ishod koji će se manifestirati u daljoj budućnosti, dok se 32 ispitanika (21%) slaže s tom tvrdnjom, a 14 (9%) se u potpunosti s njome slaže, što je zbrojem opet više od 60% ispitanog uzorka.

Nadalje, kod tvrdnje da su sve radnje pojedinca usmjerene na rješavanje trenutnih briga, jer smatraju da će se budućnost riješiti sam od sebe, 41 ispitanik (27%) se niti slaže niti ne slaže s tom tvrdnjom. Dok 31 ispitanik (20%) se donekle ne slaže s time, dok se 20 (13%) ne slaže, a 11 (7%) u potpunosti ne slaže. S navedenom tvrdnjom se slaže, donekle ili u potpunosti tek oko 30% ispitanika, što svakako prati logiku odgovora iz prethodna dva pitanja.

Kod tvrdnje da je pojedinac voljan žrtvovati trenutno zadovoljstvo kako bi postigao neke buduće ishode, 47 ispitanika (31%) je odgovorilo da se donekle slaže s tvrdnjom, 29 (19%) se slaže s tvrdnjom, dok se 17 (11%) u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom, što ukupno čini oko 60% ispitanika koji se u nekoj mjeri slažu s tom tvrdnjom, što se opet naslanja na prethodne tvrdnje i potvrđuje da više od 50% ispitanika smatra da svojim ponašanjem utječu na svoju budućnost i da mogu na nju utjecati. Sljedeća tvrdnja također prati tu logiku, uzimajući u obzir da se 55 ispitanika (36%) donekle slaže da je važno ozbiljno shvatiti upozorenja o negativnim ishodima, čak i ako će se oni dogoditi u dalekoj budućnosti. Nadalje, čak 37 ispitanika (24%) se slaže s navedenom tvrdnjom, dok se 24 (16%) u potpunosti slaže. Dakle, ukupno 76% ispitanika se u nekoj mjeri slaže s navedenom tvrdnjom.

Kod tvrdnje da je važnije odabrati neko ponašanje koje može imati važne posljedice u dalekoj budućnosti, nego ponašanje s manje važnim posljedicama koje će se osjetiti u bližoj budućnosti, čak 94 ispitanika (63%) se u nekoj mjeri slaže da je to točno, dok se 46 ispitanika (29%) niti slažu niti ne slažu. Dakle, vrlo malo postotak ispitanika se u nekoj mjeri ne slaže s tvrdnjom, odnosno njih 13 (8%).

Konačno, 72 ispitanika (47%) se u određenoj mjeri ne slaže s tvrdnjom da općenito izbjegavaju upozorenja o mogućim budućim problemima, jer misle da će se oni riješiti prije nego što eskaliraju. S tom tvrdnjom se niti slaže niti ne slaže 37 ispitanika (24%), dok se 44 ispitanika (29%) do neke mjere slažu s navedenom tvrdnjom.

Iz navedenog je sasvim jasno da ispitanici smatraju važnim pitanje budućnosti i kako njihovo ponašanjem može utjecati na (daljnju) budućnost te će nastojati svoje ponašanje usmjeriti na način da ono na pozitivan način utječe na budući razvoj događaja.

Sljedeća kategorija pitanja se odnosi na ponašanje pojedinca i njihovom utjecaju na sadašnji trenutak. Sljedeća tablica prikazuje odgovore, također se koristeći Likertovom skalom od 1 do 7, gdje 1 predstavlja potpuno neslaganje s tvrdnjom, dok 7 predstavlja potpuno slaganje s tvrdnjom.

Tablica 8. Ponašanje pojedinca i utjecaj na sadašnjost

	1	2	3	4	5	6	7
Mislim da najčešće nije potrebno žrtvovati sadašnji trenutak jer se buduće probleme uvijek može rješavati u nekom kasnijem trenutku.	8 5%	23 15%	26 17%	47 31%	30 20%	11 7%	8 5%
Moje ponašanje usmjereno je samo na rješavanje trenutnih briga, jer mi se čini da ću uspjeti riješiti buduće probleme koji će se možda naknadno pojaviti.	9 6%	11 7%	32 21%	58 38%	29 19%	8 5%	6 4%
S obzirom na to da moj svakodnevni rad ima konkretne ishode, on mi je važniji od ponašanja čije će se posljedice osjetiti u daljoj budućnosti.	5 3%	8 5%	20 13%	70 46%	26 17%	18 12%	6 4%

Izvor: Izrada autora

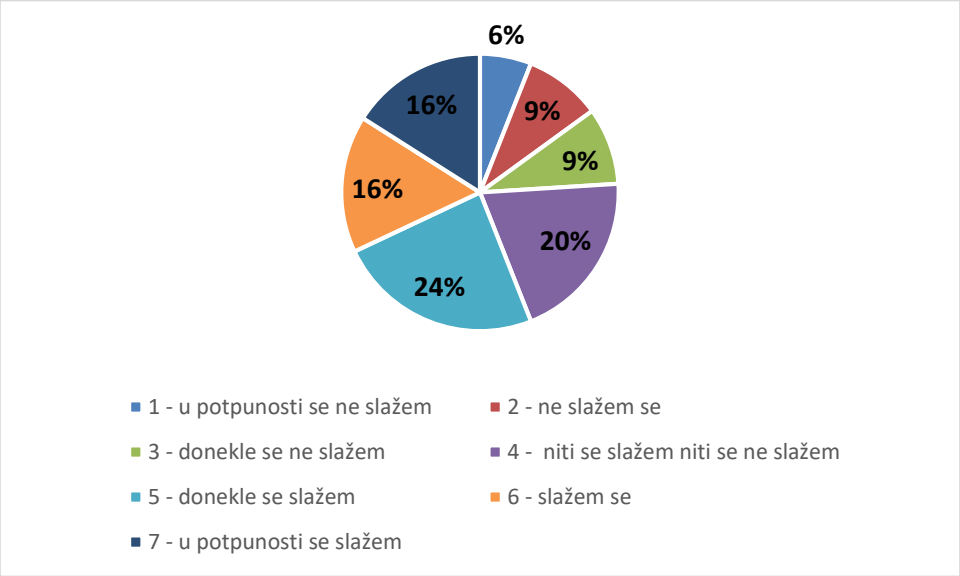
Kad je riječ o tvrdnji da nije potrebno žrtvovati sadašnji trenutak, jer se buduće probleme uvijek može riješiti u nekom kasnijem trenutku, odgovori su gotovo ravnomjerno podijeljeni. Naime, 50 ispitanika (32%) se u nekoj mjeri slažu s tvrdnjom, dok se 57 ispitanika (37%) u nekoj mjeri ne slažu s tvrdnjom, a 47 ispitanika (31%) se niti slaže niti ne slaže s navedenom tvrdnjom.

Tvrdnja da je ponašanje pojedinca usmjereno samo na rješavanje trenutnih briga, jer smatra da će uspjeti riješiti buduće probleme koji se možda pojave naknadno, 58 ispitanika (38%) se niti slaže niti ne slaže s tom tvrdnjom, dok se 43 ispitanika (28%) u nekoj mjeri slaže, a 52 (34%) se u nekoj mjeri ne slaže.

Nadalje, kod tvrdnje da obzirom da svakodnevni rad pojedinca ima konkretne ishode, on je pojedincu važniji od ponašanja čije će posljedice osjetiti u daljnjoj budućnosti, 70 ispitanika (46%) se nije moglo opredijeliti slaže li se ili ne s navedenom tvrdnjom, dok se 50 ispitanika (33%) u nekoj mjeri ili u potpunosti slaže s tvrdnjom, a 32 (21%) se u nekoj mjeri ili u potpunosti ne slaže s navedenom tvrdnjom.

Sljedeća dva grafikona prikazuju u kojem razmjeru ispitanici raspolažu sa štednjom, odnosno spremaju li novac „sa strane“ kako bi imali na raspolaganju za potencijalne hitne slučajeve. Prvi graf prikazuje odgovore na tvrdnju „Imam novac sa strane koji je odvojen za buduću upotrebu“.

Grafikon 8. Štednja novca za buduću upotrebu

Izvor: Izrada autora

Prema grafikonu 8 vidljivo je da se s tvrdnjom „Imam novac sa strane koji je odvojen za buduću upotrebu“ u nekoj mjeri slaže 86 ispitanika (56%), dok se njih 31 (20%) niti slaže niti ne slaže. Dakle, tek 37 ispitanika (24%) se u nekoj mjeri ne slaže s navedenom tvrdnjom. Navedeno potvrđuje da da veći broj ispitanika razmišlja o budućnosti i štedi novac za nepredviđene okolnosti koje se mogu dogoditi.

Grafikon 9. Fond štednje za „crne dane“

Izvor: Izrada autora

Na grafikonu 9 se može primijetiti da je tvrdnja „Imam fond štednje za „crne dane“ (hitne slučajeve), do neke mjere točna za 77ispitanika (50%), dok se 28 ispitanika (18%) niti slaže niti ne slaže s navedenom tvrdnjom. S druge strane, s tvrdnjom se do neke mjere ne slaže 49 ispitanika (32%), što i dalje potvrđuje da ispitanici u većoj mjeri razmišljaju o štednji za „crne dane“, nego što li to ne čine. Navedeno prati logiku prethodnih odgovora.

Sljedeća kategorija pitanja odnosi se na plan trošenja pojedinca, a koja je prikazana u tablici 5, koristeći se Likertovom skalom od 1 do 7, gdje 1 označava da se ispitanik uopće ne slaže s tvrdnjom, dok 7 označava da se u potpunosti slaže s tvrdnjom. .

Tablica 9. Plan trošenja pojedinca

	1	2	3	4	5	6	7
Dobro pazim koliko novca potrošim.	5 3%	14 9%	20 13%	37 24%	41 27%	18 12%	18 12%
Prije nego što kupim nešto za sebe, uspoređujem cijene sličnih predmeta.	3 2%	8 5%	12 8%	35 23%	47 31%	23 15%	24 16%
Imam plan kako trošiti svoj novac.	0 0%	5 3%	5 3%	26 17%	47 31%	40 26%	31 20%
Slijedim plan koji imam za trošenje svog novca.	3 2%	3 2%	15 10%	40 26%	41 27%	38 25%	12 8%
U mom proračunu prihodi veći su od mojih troškova.	8 5%	9 6%	12 8%	49 32%	35 23%	18 12%	21 14%

Pouzdano baratam uplatama i isplatama novca s računa u banci.	0 0%	3 2%	15 10%	41 27%	41 27%	31 20%	21 14%
Znam kako odabrati financijske proizvode za određenu svrhu.	2 1%	2 1%	6 4%	50 33%	49 32%	31 20%	14 9%

Izvor: Izrada autora

Kao što tablica 5 prikazuje više od 50% ispitanika, njih 77, se u nekoj mjeri slaže da dobro paze koliko novca potroše, dok se 37 ispitanika (24%) niti slažu niti ne slažu s tom tvrdnjom. S druge strane, s navedenom tvrdnjom se u nekoj mjeri ne slaže 25% ispitanika, odnosno njih 39.

Nadalje, čak 64% ispitanika, njih 94, se u nekoj mjeri slaže s tvrdnjom da uspoređuje cijene sličnih predmeta prije nego li kupi nešto za sebe. Neodređeni stav, dakle niti se slažu niti se ne slažu zauzelo je 23% ispitanika, tj. njih 35, dok se 23 ispitanika (15%) u nekoj mjeri ne slažu s navedenom tvrdnjom.

Tvrdnja „Imam plan kako trošiti svoj novac“ naišla je na potvrdu od 76% ispitanika, odnosno njih 120. Dakle, svi se oni u nekoj mjeri slažu s navedenom tvrdnjom. Tek 6% ispitanika, tj. njih 10 se do neke mjere ne slaže s tom tvrdnjom, a 17% ispitanika ili njih 26 se niti slaže niti ne slaže.

Kad je riječ o tvrdnji „Slijedim plan koji imam za trošenje svog novca“, 60% ispitanika, odnosno njih 91 se u nekoj mjeri slaže s navedenom tvrdnjom, dok 40 (26%) njih se niti slaže niti ne slaže. Tek 14% ispitanika, tj. njih 21, se u nekoj mjeri ne slaže s navedenom tvrdnjom.

Na tvrdnju „U mom proračunu prihodi su veći od mojih troškova“, 49% ispitanika ili njih 75 se u nekoj mjeri složilo, dok se 32% ispitanika, tj. njih 49 nije moglo opredijeliti slažu li se ili se ne slažu s tvrdnjom. Tek 29 ispitanika (19%)se u nekoj mjeri ne slaže s navedenom tvrdnjom.

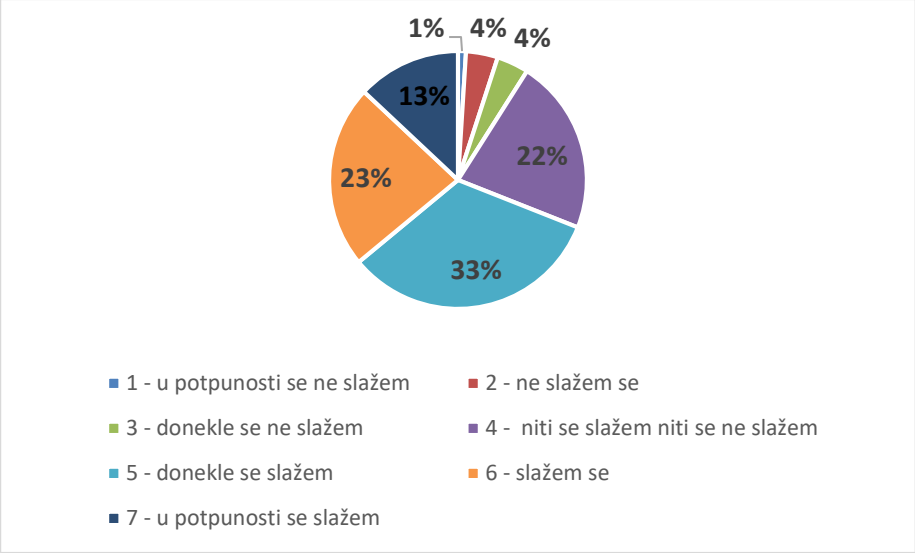
Čak 61% ispitanika ili njih 93 pouzdano barata uplatama i isplatama novca s računa u banci, a 41 (27%) njih nije moglo niti potvrditi niti odbaciti tu tvrdnju. S druge strane, 12% ispitanika ili njih 18 se u nekoj mjeri ne slaže s tvrdnjom da pouzdano barata uplatama i isplatama novca sa svog bankovnog računa.

Konačno, 93 ispitanika (61%) zna kako odabrati financijske proizvode za određenu svrhu, dok se 50 ispitanika (33%) ne može niti složiti niti odbaciti navedenu tvrdnju. Tek 9 ispitanika (6%) se u nekoj mjeri ne slaže da zna odabrati financijske proizvode za određenu svrhu.

Prema navedenim odgovorima može se primijetiti da ispitanici u znatno većoj mjeri paze na svoje financije, uspoređuju cijene artikala prije nego li se odluče na kupovinu, imaju plan trošenja i slijede ga. Osim toga, više od 50% se slaže da su im prihodi veći od rashoda te pouzdano barataju uplatama i isplatama novca s računa u banci te, osim toga, znaju odabrati financijske proizvode za određenu svrhu.

Sljedeći grafikon prikazuje odgovore na tvrdnju „Postavljam si financijske ciljeve“.

Grafikon 10. Postavljanje financijskih ciljeva

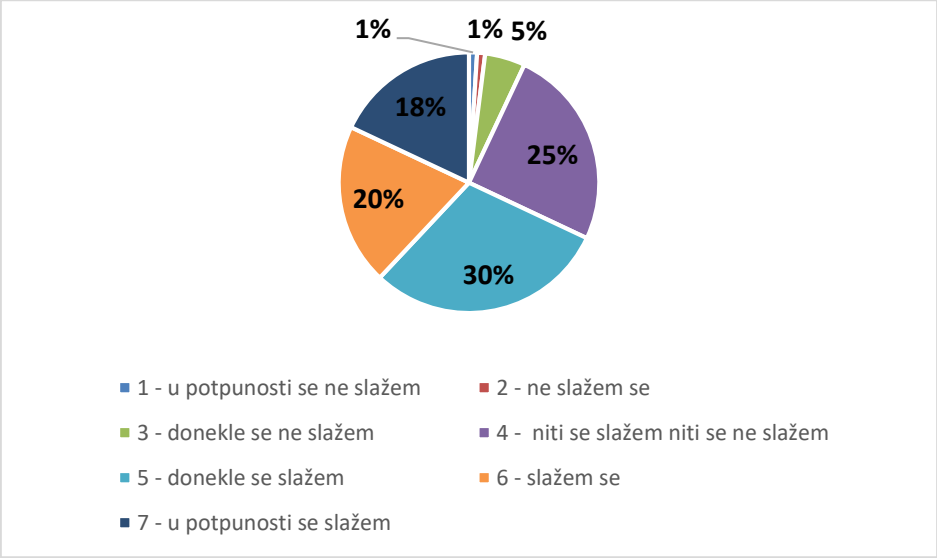

Izvor: Izrada autora

Na grafikonu 10 se može primijetiti da se čak 106 ispitanika (69%) do neke mjere slaže da si postavljaju financijske ciljeve. Tek 14 ispitanika (9%) se u nekoj mjeri ne slaže s navedenom tvrdnjom, dok se 34 ispitanika (22%) ne mogu opredijeliti slažu li se ili se ne slažu s tvrdnjom.

Sljedeći grafikon prikazuje odgovore ispitanika na tvrdnju „Podmirujem svoje financijske obveze bez poteškoća“.

Grafikon 11. Podmirivanje financijskih obveza

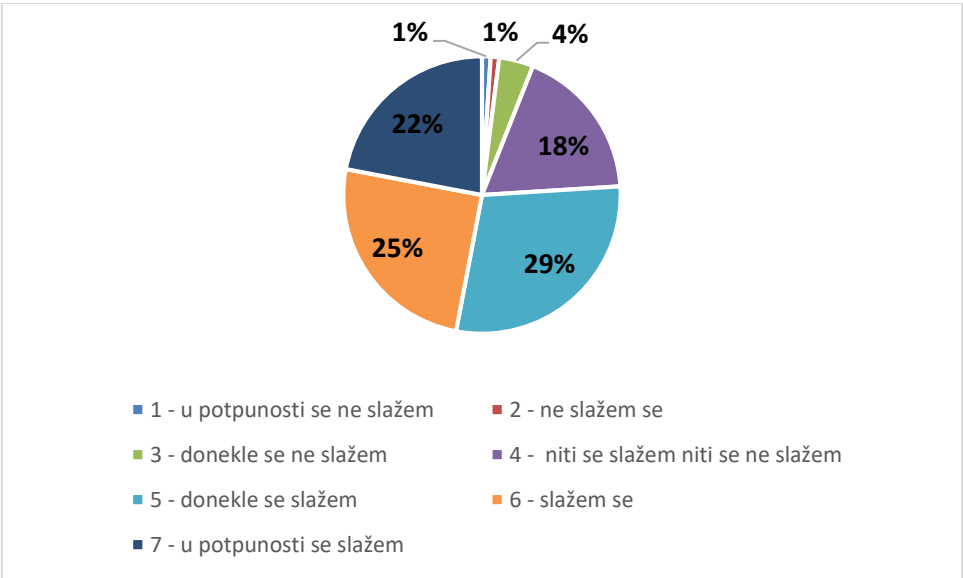

Izvor: Izrada autora

Prema grafikonu 11 jasno je da većina ispitanika, čak njih 104 (68%) se do neke mjere slaže da podmiruju svoje financijske obveze, a tek 11 ispitanika (7%) se do neke mjere s tim navodom ne slaže. S druge strane, 38 ispitanika (25%) se s navedenom tvrdnjom niti slaže niti ne slaže. Može se primijetiti da odgovori i na ovaj navod potvrđuju da većina ispitanika vodi brigu o svojim financijskim obvezama i odgovorno barataju novcem.

U nastavku, grafikon 12 prikazuje podmiruju li ispitanici svoje račune uvijek na vrijeme.

Grafikon 12. Pravovremeno podmirivanje računa

Izvor: Izrada autora

Kako se može primijetiti na grafikonu 12, 109 ispitanika (71%) se u nekoj mjeri slaže da podmiruju svoje račune uvijek na vrijeme, dok se 9 ispitanika (6%) u nekoj mjeri s navodom ne slažu. S druge strane, s navedenom tvrdnjom se 28 ispitanika (18%) ne može složiti niti ju mogu odbaciti. Dakle, i kod ove tvrdnje se pokazalo da se ispitanici u većoj mjeri odgovorno ponašaju prema svojim financijskim obavezama, poput, u ovom slučaju, podmirivanja računa.

Sljedeća, i finalna, kategorija pitanja odnosi se na analizu trenutačne financijske situacije i upravljanja osobnim financijama. Odgovori su prikazani u sljedećoj tablici, koristeći se Likertovom skalom od 1 do 7, gdje 1 označava potpuno neslaganje s tvrdnjom, dok 7 označava potpuno slaganje s tvrdnjom.

Tablica 10. Analiza trenutačne financijske situacije i upravljanja osobnim financijama

	1	2	3	4	5	6	7
Zaostajem u redovitom plaćanju svojih financijskih obveza.	57 37%	29 19%	15 10%	24 16%	14 9%	11 7%	3 2%
Da se danas dogodi nešto neočekivano, a zahtjeva veću količinu novca, siguran/na sam da bih to mogao/la platiti.	8 5%	14 9%	21 14%	44 29%	31 20%	20 13%	15 10%
Živim u skladu sa svojim financijskim mogućnostima.	2 1%	3 2%	8 5%	37 24%	43 28%	37 24%	24 16%
Uredno podmirujem svoje mjesečne financijske obveze prije ili na dan roka dospijeća.	0 0%	0 0%	6 4%	31 20%	46 30%	37 24%	34 22%
Nastojim predvidjeti i planirati buduće financijske primitke i izdatke.	0 0%	2 1%	21 14%	38 25%	50 33%	34 22%	2 15%
Prilikom svakodnevne kupnje donosim racionalne odluke (informiram se) koje su u skladu s mojim financijskim mogućnostima.	0 0%	2 1%	6 4%	37 24%	64 42%	26 17%	18 12%
Trudim se što bolje informirati i obrazovati o načinima uspješnog upravljanja osobnim financijama.	2 1%	5 3%	5 3%	32 21%	61 40%	32 21%	17 11%
Prilikom kupnje nekog proizvoda, uvijek prvo promislim o tome mogu li si ga priuštiti.	2 1%	2 1%	8 5%	26 17%	58 37%	34 22%	26 17%

Izvor: Izrada autora

Tablica 6 prikazuje analizu trenutačne financijske situacije ispitanika i njihovo upravljanje osobnim financijama. Kao što se može primijetiti u tablici, 66% ispitanika ili njih 101, se ne slaže u nekoj mjeri s tvrdnjom da zaostaju u redovitom plaćanju svojih financijskih obveza, a njih 24 (16%) se ne može niti složiti niti ne složiti s tom tvrdnjom. Tek 28 ispitanika (18%) se do neke mjere slaže s tvrdnjom da zaostaju u redovitom plaćanju svojih financijskih obveza.

Čak 66 ispitanika (43%) smatra do neke mjere da bi mogli platiti veću količinu novca za potrebe neočekivanog događaja, dok njih 44 (29%) nije navedeno moglo niti potvrditi niti odbaciti. Tek 28% ispitanika se u nekoj mjeri ne slaže s tom tvrdnjom.

Nadalje, čak 104 ispitanika (68%) živi u skladu sa svojim financijskim mogućnostima, njih 37 (24%) se s navedenom tvrdnjom niti slaže niti ju odbacuje, dok se 12 ispitanika (8%) do neke mjere ne slaže s tom tvrdnjom.

Uredno podmiruje svoje obveze 116 ispitanika (76%), koji se, dakle, do neke mjere slažu s tom tvrdnjom, dok tek 6 ispitanika (4%) se s navedenom tvrdnjom donekle ne slažu, a 37 ispitanika (24%) se niti slaže niti ne slaže.

U nekoj mjeri se slaže 106 ispitanika (69%) da nastoje predvidjeti i planirati buduće financijske primitke i izdatke, dok se njih 38 (25%) s tim ne može složiti niti može to odbaciti. Tek 23 ispitanika (15%) se do neke mjere ne slaže s navedenom tvrdnjom.

Čak 109 ispitanika (71%) se u nekoj mjeri slaže da prilikom svakodnevne kupnje donose racionalne odluke koje su u skladu s njihovim financijskim mogućnostima, dok se 8 ispitanika (5%) s tim do neke mjere ne slaže. Preostalih 37 ispitanika (24%) se niti slažu niti ne slažu s navedenom tvrdnjom.

Nadalje, 73% ispitanika se do neke mjere ili u potpunosti trudi što bolje informirati i obrazovati o načinima uspješnog upravljanja osobnim financijama, a tek 7% ispitanika to uglavnom ne čini, dok se 21% ispitanika s navedenom tvrdnjom ne može niti složiti niti ne složiti.

Konačno, 116 ispitanika (76%) se u nekoj mjeri slaže s tvrdnjom da prilikom kupnje nekog proizvoda uvijek prvo promisle o tome mogu li si ga priuštiti, dok tek 11 ispitanika (7%) to uglavnom ne čini, a 26 ispitanika (17%) se s navedenom tvrdnjom niti slažu niti ju odbacuju.

Prema provedenom anketnom upitniku moglo bi se reći da većina ispitanika, preko 50%, vodi računa o svojim financijama, budućnosti, svojem ponašanju i kako ono utječe na njihovu financijsku budućnost, brinu o štednji i vode računa o svojim financijskim mogućnostima te, sukladno tome i djeluju. Nadalje, više od 50% ispitanika si do neke mjere postavlja financijske ciljeve i trude se biti informirani o načinima uspješnog upravljanja financijama. Ovo svakako

ukazuje na pozitivan pogled prema planiranju osobnih financija i brige o svojoj (financijskoj) budućnosti.

5. ZAKLJUČAK

Adekvatno upravljanje novcem predstavlja važan dio postizanja dugoročnih ciljeva pojedinca te uspjeha i sreće. To je životna vještina koju većina uči s vremenom i svakako iz nužnosti. Upravljanje osobnim financijama predstavlja ključnu komponentu da novac pojedinca radi u njegovu korist“. Osim toga, upravljanje osobnim financijama vodi svakog pojedinca da živi boljim životom. Što je osoba uspješnija u upravljanju osobnim financijama, to će njezin život biti bolji, ili odmah, ili s vremenom. Nužno je da pojedinac osvijesti na koji način točno pristupiti uspješnom upravljanju osobnim financijama.

Uspješnost u upravljanju osobnim financijama podrazumijeva da pojedinac razmišlja na način da njegov novac prvenstveno njemu služi na korist, a potom svemu ostalome što smatra nužnim. Potrebno je istaknuti i da u procesu postavljanja i realiziranja financijskih ciljeva pojedinca znatno pomažu određena načela, koja olakšavaju kreiranje i realizaciju financijskog plana pojedinca, poput načela kontinuiteta, stabilnosti, racionalnosti i likvidnosti.

Planiranje financijske pozicije neminovno podrazumijeva budućnost, odnosno razradu financijskih planova za neku buduću fazu života pojedinca. Svi financijski planovi u konačnici vode prema finalnoj točki, a ona podrazumijeva umirovljenje osobe. Definiranje životnog stila u mirovini nužno je jer životni stil svakako utječe i na životne troškove. Osim toga, nužno je razumjeti svoju trenutnu financijsku situaciju kako bi se planirala buduća financijska situacija. Kad je riječ o financijskom aspektu planiranja financija za umirovljenje, poželjno je da se u tijeku života pojedinac informira o vrstama štednje za mirovinu kako bi mogao odrediti koja bi vrsta štednje eventualno najviše odgovarala njegovim životnim okolnostima.

Kreiranje osobnog financijskog plana od izrazite je važnosti za pojedinca i predstavlja same temelje njegove financijske situacije kojom definira određeno buduće financijsko razdoblje. Dobro definiranje osobnog financijskog plana može biti kamen temeljac za sve ili većinu drugih životnih odluka, jer se većina odluka neminovno veže uz osobne financije. Kreiranje i korištenje osobnog budžeta omogućuje pojedincu da postigne mnogo više od jednostavnog „preživljavanja“ od plaće do plaće. Štednja i investicije važan su dio upravljanja osobnim financijama. No, svakako je od izrazite važnosti imati na raspolaganju sve informacije kako bi se i štednja i investicije ostvarile uspješno i uz što manje rizika. Makro čimbenici imaju ogroman utjecaj na pojedinca i većinu vremena, kada je potrebno izvršiti prilagodbe osobnih financijskih planova, to je zbog nepredviđenog utjecaja makro čimbenika. Dobar financijski

planer osigurava da se prije izrade financijskog plana uzmu u obzir i makroekonomski čimbenici.

Cilj rada bio je identificirati faze osobnog planiranja financijske pozicije pojedinca, kao i istražiti potencijalne financijske i makroekonomske rizike koji utječu na financijsku situaciju i planiranje osobnih financija pojedinca. U tu svrhu je provedeno i istraživanje među pripadnicima Generacije X kako bi se stekao uvid u to kako navedena generacija planira osobne financije. Analiza je uključila iznos novca kojim ispitanici raspolažu na mjesečnoj bazi, iznos štednje na mjesečnoj razini, štednju za mirovinu, ponašanje pojedinca i utjecaj tog ponašanja na njegovu budućnost, ali i ponašanje pojedinca i utjecaj tog ponašanja na sadašnjost. Također, istraživanje je uključivalo i pitanja o štednji za „crne dane“, planu trošenja pojedinca, postavljanju financijskih ciljeva, podmirivanju financijskih obveza te analizu trenutačne financijske situacije i uspješnosti u upravljanju osobnim financijama.

Nalazi provedenog istraživanja ukazuju da većina ispitanika, njih preko 50%, vodi računa o svojim financijama, (financijskoj) budućnosti, svojem ponašanju i kako ono utječe na njihovu financijsku budućnost, brinu o štednji i vode računa o svojim financijskim mogućnostima te, sukladno tome i djeluju. Nadalje, više od 50% ispitanika si do neke mjere postavlja financijske ciljeve i trude se biti informirani o načinima uspješnog upravljanja financijama.

Postoje određena objektivna ograničenja rada, odnosno istraživanja provedenog u sklopu rada. Dužina anketnog upitnika predstavlja ograničavajući faktor, ako i nemogućnost elaboracije (nekih) odgovora, odnosno nedostatak konteksta. Naime, gotovo svaki pokušaj kvantificiranja određene teorije ili određene teme, a tema planiranja osobne financijske pozicije kompleksna je tema, predmet je različitih ograničenja koja u dobroj mjeri onemogućuju donošenje generalnih zaključaka koji bi se temeljili za generalnu populaciju. Ograničenja u ovom radu svakako su i posljedica veličine i vrste uzorka, kao i pitanja u sklopu anketnog upitnika. Nadalje, obzirom da se radi o uzorku snježne grude, koji nije reprezentativan te se stoga nalazi ne mogu poopćiti za cijelu Generaciju X u Republici Hrvatskoj. Osim toga, potrebno je istaknuti i da je anketni upitnik podložan manipulaciji odgovora od strane ispitanika koji, u želji da se pokažu financijski boljim nego što jesu, mogu davati lažne ili djelomično istinite odgovore.

No, ovaj rad može poslužiti kao baza za daljnja istraživanja na ovu temu. Jedna od preporuka bi mogla biti da se ovakvo, kvalitativno istraživanje kombinira s kvantitativnim istraživanjem,

u kojem bi se, primjerice, uz pomoć ekonometrijskih metoda testirao učinak znanja, obrazovanja ili neke druge varijable na sklonost planiranju financijske budućnosti.

POPIS LITERATURE

1. American Psychological Association (APA). Nd. Planning for a Secure Financial Future: It's Never Too Early to Start. Preuzeto sa: https://www.apaservices.org/practice/business/finances/future (17.07.2022.).
2. Barbić, D. i Lučić, A. (2018) Financijska pismenost i odgovorna potrošnja u svakodnevnom životu. Sveučilište u Zagrebu. Ekonomska biblioteka.
3. Bodie, Z., Kane, A. i Marcus, A.J. (2003) Investments. 5th ed. The McGraw-Hill.
4. Bodul, D.(2011) Osobni stečaj: globalni trend i hrvatska perspektiva. Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci.
5. Buljan Barbača, D. (2018) Upravljanje osobnih financijama. Sveučilište u Splitu. Sveučilišni odjel za stručne studije.
6. Cvrlje, D. (2014) Povezanost koncepta financijske pismenosti s uspješnošću upravljanja osobnim financijama. Doktorski rad. Ekonomski fakultet Sveučilište u Zagrebu.
7. Davies, S., Finney, A., Collard, S. i Trend, L. 2019. Borrowing Behaviour. University of Bristol. Personal Finance Research Center.
8. Dewi, V.I., Febrian, E., Effendi, N., Anwar, M. i Nidar, S.R. (2020). Financial literacy and its variables: the evidence from Indonesia. *Economics & Sociology*. 13 (3): 133-154.
9. Fakultet za organizaciju i informatiku. Osobne financije – nastavni plan i program. Preuzeto sa: https://nastava.foi.hr/course/128673 (20.03.2022.).
10. Fisher P. J.i Anong S. T. (2012) Relationship of Saving Motives to Saving Habits, Journal of *Financial Counseling and Planning*. 23(1): 63-79.
11. Fogarty, M. (2012). Financial Literacy: Improving Education Results of the 2006 National JumpStart Survey. Washington. DC: Jumpstart Coalition. 2, 50-59.
12. Fontinelle, A. 2022. How to Set Financial Goals for Your Future. Preuzeto sa: https://www.investopedia.com/articles/personal-finance/100516/setting-financial-goals/ (12.07.2022.).
13. Goalry. Why Financial Planning Should Be a Personal Goal? Preuzeto sa: https://www.goalry.com/blog/personal-development-goals-related-to-finances (17.07.2022.).
14. Gonana Božac, M. (2002). Planiranje strategijskih ciljeva poduzeća. *Ekonomski pregled*. 53(5-6): 525-536.

15. Grozdanovska, V., Bojkovska, K. i Jankulovski, N. (2017). Financial management and financial planning in the organizations. *European Journal of Business and Management*. 9(2): 120-125.
16. Harrison, D. (2005) Personal Financial Planning: Theory and Practice. Pearson Education.
17. Heakal, R. (2022). Forces that cause changes in interest rates. Preuzeto sa: https://www.investopedia.com/insights/forces-behind-interest-rates/ (22.05.2022.).
18. Hilgert, M. A., Hogarth, J. M. i Beverly, S. G. (2003) Household financial management: The Connection between Knowledge and Behavior. *Federal Reserve Bulletin*. 89 (7): 309-322.
19. Ivanov, M., Barbić, D., i Razum, A. (2017). Moj novac, moja budućnost. Zagreb: Štedopis, Institut za financijsko obrazovanje.
20. Jamapunji. Financial Planning Process. Preuzeto sa: https://jamapunji.pk/financial-planning/planning-process (19.03.2022.).
21. Jenks Public Schools. Planning Personal Finances. Dostupno na: https://www.jenksps.org/pages/uploaded_files/chap01.pdf (18.03.2022).
22. Keown, A. (2013.). Personal Finance: Turning Money into Wealth. 6th ed. Pearson Education.
23. Taylor, K. (2021.). 5 Easy Ways to Take Control of Your Personal Finances. Preuzeto sa: https://hbr.org/2021/06/5-easy-ways-to-take-control-of-your-personal-finances (30.08.2022.).
24. Kiyosaki, R. T.i Lechter, S. L.(2006) Bogati otac, siromašni otac. Katarina Zrinski d.o.o. Varaždin.
25. Magnarelli, M. (2011) Personal Finance. Amsco School Publications.
26. Management Study Guide. Nd. The importance of personal finance. Preuzeto sa: https://www.managementstudyguide.com/personal-finance-importance.htm (25.05.2022.).
27. Management Study Guide. Nd. Macro-economic factors and their effects on personal finance. Preuzeto sa: https://www.managementstudyguide.com/how-macro-economic-effects-personal-finance.htm (25.05.2022.).
28. Mitchell, T. Nd. Financial Information Rights and Education: UMBC, Money Matters Seminar. Preuzeto sa: https://umbc.edu/promise/Fianacial%20%Management%20Seminar.htm

29. Moj bankar. Nd. Novčani tok. Preuzeto sa: https://www.moj-bankar.hr/Kazalo/N/Nov%C4%8Dani-tok (15.07.2022.).
30. Money Skills. How to borrow responsibly. Preuzeto sa: https://www.africamoneyskills.com/personalfinance/lifeevents/borrowing/responsibly.php (25.05.2022.).
31. Munohsamy, T. (2015). Personal Finance Management. Preuzeto sa: https://www.researchgate.net/publication/279198054_Personal_Financial_Management (19.03.2022.).
32. Murphy, C.B. (2020). Rule of 70 Definition. Preuzeto sa: https://www.investopedia.com/terms/r/rule-of-70.asp#:~:text=The%20function%20is%20the%20same,for%20less%20frequent%20compounding%20intervals. (23.05.2022.).
33. Proračun. Nd. Proračuni jedinica lokalne samouprave. Preuzeto sa: https://www.proracun.hr/Home/VodicProracun (14.07.2022.).
34. Rakoczy, C. (2022). Budgeting Discretionary, Variable, and Fixed Expenses. Preuzeto sa: https://www.thebalance.com/discretionary-expense-definition-1293678 (23.05.2022.).
35. Rubing, M. (2017) A Handbook for Personal Financial Management. Otaniemi: Laurea University of Applied Sciences.
36. Santini, G. i Bebek, S. (2008) Vodič za razumijevanje kućnog budžeta i računovodstva. Rifin.
37. Simpson, S.D. (2022). Lined of Credit: The Basics. Preuzeto sa: https://www.investopedia.com/articles/personal-finance/072913/basics-lines-credit.asp (22.05.2022.).
38. Stanek, R. (2021). The 4 Stages of Your Financial Life Cycle and How to Invest for Each. Preuzeto sa: https://moneymade.io/learn/article/four-stages-of-financial-life-cycle (18.07.2022.).
39. The Chin Family. Financial Planning. Dostupno na: https://www.ifec.org.hk/web/common/pdf/publication/en/IEC-financial-planning-booklet.pdf (18.03.2022).
40. The University of Adelaide. Personal Budget Basics. Preuzeto sa: https://set.adelaide.edu.au/animal-veterinary-sciences/vibe/ua/media/171/vibe-personal-budget-basics.pdf (25.05.2022.).

41. Three Bearings. 12 Principles of Personal Finance. Preuzeto sa: https://threebearings.com/you-should-know/principles-of-personal-finance.cfm (24.05.2022.).
42. University of Regina. Financial Empowerment. Preuzeto sa: https://opentextbooks.uregina.ca/financialempowerment/chapter/chapter-2-basic-ideas-of-finance/ (30.08.2022.).
43. Webb, N. (2021). How do personal values affect financial decisions? Preuzeto sa: https://www.spaceship.com.au/learn/how-do-personal-values-affect-financial-decisions/ (17.07.2022.).

POPIS SLIKA, TABLICA, GRAFOVA

TABLICE

Tablica 1. Odrednice uspješnog financijskog ponašanja 8
Tablica 2. Primjer određivanja financijskog položaja pojedinca 15
Tablica 3. Primjer godišnjeg obrasca primitaka 16
Tablica 4. Primjer godišnjih rashoda pojedinca 16
Tablica 5. Primjer sažetog proračuna osobnog novčanog toka 17
Tablica 6. Štednja za mirovinu 30
Tablica 7. Ponašanje pojedinca i utjecaj na budućnost 32
Tablica 8. Ponašanje pojedinca i utjecaj na sadašnjost 34
Tablica 9. Plan trošenja pojedinca 36
Tablica 10. Analiza trenutačne financijske situacije i upravljanja osobnim financijama 40

GRAFOVI

Grafikon 1. Spol ispitanika 26
Grafikon 2. Dob ispitanika 26
Grafikon 3. Omjer zaposlenih, studenata i srednjoškolaca 27
Grafikon 4. Oblik kućanstva ispitanika 27
Grafikon 5. Broj članova kućanstva 28
Grafikon 6. Iznos mjesečnog džeparca/plaće 29
Grafikon 7. Štednja na mjesečnoj razini 30
Grafikon 8. Štednja novca za buduću upotrebu 35
Grafikon 9. Fond štednje za „crne dane“ 36
Grafikon 10. Postavljanje financijskih ciljeva 38
Grafikon 11. Podmirivanje financijskih obveza 39
Grafikon 12. Pravovremeno podmirivanje računa 39